

**SVETI JERONIM
UZOR U PROUČAVANJU
SVETOGA PISMA**

Dokumenti trojice Papa
(1920.-2020.)

Priredio
Mato Zovkić

**SVETI JERONIM UZOR U PROUČAVANJU
SVETOGA PISMA**

Dokumenti trojice Papa (1920.-2020.)

Priredio
Mato Zovkić

Sarajevo 2021.

PREDGOVOR

Na liturgijski spomen sv. Jeronima 30. rujna 2019. papa Franjo izdao je Apostolsko pismo *Aperuit illis* kojim je odredio da na treću liturgijsku nedjelju svake godine slavimo Nedjelju Božje riječi u Crkvi, „u razdoblju u godini u kojem smo pozvani na jačanje veza sa Židovima te na molitvu za jedinstvo kršćana. Nije riječ o pukoj vremenskoj podudarnosti. Slavljenje *Nedjelje Božje riječi* očituje ekumensku vrijednost zato što onima koji slušaju Sveto pismo pokazuje put kojim valja ići da bi se prispjelo istinskom i čvrstom jedinstvu“ (br. 3). Papa ističe želju da dan posvećen Bibliji bude „jednom za čitavu godinu, jer nam je prijeko potrebno rasti u dobrom poznavanju i ljubavi prema Svetom pismu i Uskrsnome koji ne prestaje lomiti riječ i kruh u zajednici vjernika“ (br. 8). Ako se hranimo Božjom riječju u liturgiji Crkve i osobnom proučavanju postajemo s Isusom svaki dan suvremenici ljudi koje susrećemo, ne podliježemo napasti padanja u besplodnu nostalgiju za prošlošću niti strahovanja pred budućnošću (usp. br.12). U zaključku dokumenta Papa izričito kaže da ga piše „na početku 1600. godišnjice Jeronimove smrti“.

Godinu dana kasnije, 30. rujna 2020., papa Franjo izdao je apostolsko pismo *Scripturae sacrae affectus* u kojem iznova predstavlja pastoralnim djelatnicima i ostalim vjernicima sv. Jeronima kao uzornog proučavatelja Svetoga pisma jer je naučio hebrejski, aramejski i grčki da bi priredio nov prijevod cijele Biblije na latinski, a njegov je prijevod dobio naziv *Vulgata* (= Proširena, razglašena Biblija) jer je stoljećima upotrebljavan u katoličkoj liturgiji i teologiji kao službeno izdanje. Papa ističe da je tako Jeronim inkulturirao kršćansku poruku u narode Europe te ostaje privlačni

primjer u proučavanju i prihvaćanju Gospodina Isusa kojemu je Stari zavjet priprava a Novi ispunjenje. Ova dva Papina dokumenta, i okolnost da je Jeronimov rodni grad Stridon u vrijeme njegove mladosti mogao biti na širem području Bosanskog Grahova današnje Banjalučke biskupije, bili su nadahnuće našim biskupima da proglase Godinu Božje riječi od 30. rujna 2020. do 30. rujna 2021. U prigodnom pastoralnom pismu od 21. rujna 2020. oni predlažu da Crkvi u biskupijama Bosne i Hercegovine 1600. obljetnica pokornika i bibličara rodom iz Stridona bude „povod da u svom dušobrižništvu s još većim marom i pobožnošću širi, čita i razmatra poruku Božju sadržanu u Svetom pismu“.

Nakon što smo ustanovili da dvije hrvatske katoličke institucije u Zagrebu (IKA i Kršćanska sadašnjost) do prosinca 2020. nisu još bile prevele Apostolsko pismo *Scripturae sacrae affectus*, fra Anto Popović, profesor Franjevačke teologije u Sarajevu, i ja preveli smo ga i ponudili uredniku *Katoličkog tjednika* u Sarajevu mr. sc. Josipu Vajdneru da ga objavi u četiri nastavka u siječnju 2021. On je to učinio, ali je tražio da u svakom nastavku kratkim uvodom iznesemo pregled dotada objavljenoga i najavimo sadržaj dotičnog dijela. U želji da kod naših studenata teologije, svećenika i vjeroučitelja probudimo dublje zanimanje za Sveto pismo po uzoru na sv. Jeronima sada objavljujemo taj dokument u obliku knjižice. Na sugestiju franjevačkog bibličara Ante Popovića u knjižicu sam uvrstio također dvije prevedene kateheze pape Benedikta XVI. iz god. 2007. o sv. Jeronimu te osvježeni hrvatski prijevod enciklike *Spiritus Paraclitus* pape Benedikta XV. o sv. Jeronimu iz god. 1920.

S ponosom ističem da je u sarajevskom mjesečniku *Vrhbosna* od 20. prosinca 1920. objavljen prijevod enciklike *Spiritus Paraclitus* (str. 233-247). Prevoditelj se

nije potpisao, ali je to vjerojatno bio urednik dr. Marko Alaupović, kasniji nadbiskup. On je u svoj prijevod umetnuo podnaslove da čitateljima olakša upijanje manjih cjelina. Dr. sc. Dubravko Turalija, profesor Staroga zavjeta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu (KBF), obradio je i ovu encikliku u svom referatu „Tri velike predsaborske papinske enciklike“ na simpoziju KBF početkom studenog 2020. U želji da iznova objavi pun tekst ove enciklike, on je prijevod osuvremenio i umetnuo još podnaslova. Dr. sc. Josip Knežević, profesor patologije na istom fakultetu, dopunio je s 14 bilježaka informacije o osobama kojima je Jeronim upućivao svoja pisma ili biblijske rasprave (bilj. 1, 11, 22, 23, 39, 52, 55, 57, 62, 69, 82, 98, 102 i 114). Zahvaljujem im što su ustupili na objavljivanje u ovoj knjižici svoj dopunjeni prijevod enciklike Benedikta XV. iz god. 1920. U vrijeme pisanja te enciklike postavljalo se oštro pitanje o istinitosti Svetoga pisma i nadahnuću svetih pisaca koji su u navođenju povijesnih, geografskih i nekih drugih podataka preuzeli znanstvene zablude vremena i kulture u kojoj su pisali, ali su ostali poslušni Božjem vodstvu u prenošenju događaja i riječi objave. Ovu dilemu smireno je riješio 45 godina kasnije Drugi vatikanski sabor: u Bibliji tražimo i prihvaćamo istinu spasenja (DV 11).

Zahvaljujem Tajništvu BK BiH za tehničku opremu i tiskanje ove knjižice, čime naši biskupi i bibličari zajedno s njima zorno pokazuju da su služitelji riječi Božje u Crkvi i za Crkvu.

Sarajevo, na Blagdan obraćenja sv. Pavla 25.
siječnja 2021.

Mato Zovkić

PORUKA BISKUPSKE KONFERENCIJE BOSNE I HERCEGOVINE ZA "GODINU BOŽJE RIJEČI"

S Riječju Božjom kroza život

Draga braćo i sestre!

Ove godine navršava se 1600 godina od smrti crkvenoga naučitelja sv. Jeronima (347.-420.), prevoditelja i tumača Svetoga Pisma. Potaknuti ovom značajnom obljetnicom, mi biskupi Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, na svom 78. redovitom zasjedanju u Banjoj Luci, koje je održano 13. i 14. srpnja 2020., odlučili smo za područje naše Biskupske konferencije proglasiti „Godinu Božje Riječi“. Ona će započeti na liturgijski spomendan sv. Jeronima, 30. rujna 2020., i završiti na isti dan 2021. godine.

Stridon rodno mjesto sv. Jeronima

Prema jednoj od znanstvenih teorija, rodno mjesto sv. Jeronima, Stridon, nalazilo se na području današnjega Grahovskog Polja. Početna podloga za tu tvrdnju, koja je prisutna u ozbiljnim studijama o ovom svecu, jest tekst samoga sv. Jeronima, koji se u jednomu svom djelu 392./393. godine (*De viris illustribus*) predstavlja kao „Jeronim rođen od oca Euzebija u mjestu (lat. oppidum – selo, sajmište, utvrda, grad) Stridonu koji, razoren od Gota, nekoć bijaše granica Dalmacije i Panonije“.

Naša nakana nije baviti se pitanjem: Gdje je bio Stridon? na koje znanost do danas nije dala siguran odgovor. Stoga samo podsjećamo da je u stručnoj literaturi vrlo zastupljena i teza, prema kojoj je Stridon bio negdje na širem području današnjega Grahovskog Polja. Ta teorija ima svoje razloge i zastupnike i u svjetskoj znanstvenoj literaturi vrlo je prisutna.

Naša je nakana pastoralna. Odnosno, nama je 1600. obljetnica smrti sv. Jeronima, koji je 420. godine umro u

Betlehemu, i koji je rođen u Stridonu, gdje god da je on bio, neposredan povod da Crkva u svom dušobrižništvu kroz narednu godinu s još većim marom i pobožnošću širi, čita i razmatra poruku Božju sadržanu u Svetom Pismu.

Sv. Jeronim prevoditelj i tumač Svetoga Pisma

Jeronimove zasluge u tumačenju i prevođenju Svetoga Pisma iznimno su velike pa se za njega obično kaže, da je bio najbolji naučitelj u tumačenju Biblije. On se, na poticaj pape Damaza, 382. godine, posvetio popravljajući postojećega prijevoda Svetoga Pisma na latinski jezik, jer taj stariji prijevod – *Italu* – trebalo je uskladiti s hebrejskim i grčkim izvornicima. I otada pa do kraja svoga života sv. Jeronim najviše se bavio tumačenjem i prijevodom Svetoga Pisma, a njegova verzija popravljena prijevoda na latinski prešla je s vremenom u opću uporabu u Katoličkoj Crkvi te je potom prozvana *Vulgata*.

Velik je u starini bio utjecaj duhovnosti sv. Jeronima, prema kojoj on svakog Isusova učenika, a posebice monaha, vidi kao čovjeka u hodu prema Kristu po čitanju, proučavanju i meditaciji Svetoga Pisma. Štoviše, smatrao je da Krista može upoznati samo onaj tko poznaje Pismo. I obratno, neznanje Pisma smatrao je glavnim razlogom nepoznavanja Krista. O tomu je u proslavu za Knjigu Izaije proroka napisao legendaran odlomak: „Pokoravam se Kristovoj zapovijedi kada kaže: 'Istražujte Pisma' (Iv 5,39). Također reče; 'Tražite pa ćete naći' (Mt 7,7). Inače bih čuo sa Židovima: 'Lutate jer ne poznate Pisma ni Božju istinu' (Mt 22,29). Po apostolu Pavlu, Krist je Božja snaga i Božja mudrost. Zato tko ne zna Pisma, ne pozna Božju snagu ni Božju mudrost. Neznanje Pisma jest nepoznavanje Krista“ (In Isaiam, Prologus, PL 24,17).

Jeronimova rečenica: „Neznanje Pisma jest nepoznavanje Krista“ nadahnula je i papu Franju. On je navodi u svom apostolskom pismu „Aperuit illis“ kojim je, na spomendan sv. Jeronima 30. rujna 2019., Treću nedjelju kroz godinu za cijelu Katoličku Crkvu proglasio „Nedjeljom Božje Riječi“. Učinio je to radi proslave, razmatranja i širenja Svetoga Pisma, ali i radi jačanja veza sa židovskim narodom i molitve za jedinstvo kršćana.

Tko zna Pisma, poznaje Krista, Božju snagu i Božju mudrost

Uvjereni smo da „Krista, Božju snagu i Božju mudrost“ (1 Kor 1,24) pozna samo onaj tko zna Pisma. Ta misao sv. Jeronima i njegovo velezasluzno djelo u prevođenju i tumačenju Svetoga Pisma potaknuli su i nas biskupe da, u povodu 1600. obljetnice njegove smrti, za područje naše Biskupske konferencije proglasimo „Godinu Božje Riječi“.

Prvoga dana „Godine Božje Riječi“, 30. rujna 2020., organizira se svečano Misno slavlje u župi Bosansko Grahovo. Istoga dana u župi Skopaljska Gračanica, kojoj je sv. Jeronim drugi nebeski zaštitnik, također se obilježuje početak Godine Riječi Božje. Naravno, i jedno i drugo Euharistijsko slavlje održava se sa svećenicima i vjernicima uz poštovanje propisa mjerodavnih crkvenih i državnih vlasti u vezi s pandemijom koje budu na snazi u tom trenutku.

Kršćanski se vjernici duhovno hrane Božjom Riječju. Čitaju je i razmatraju. Rastu u njezinu razumijevanju. Ponizno joj služe. Stalno osluškuju Božji govor. Znaju da je uvijek velika potreba za glasom s Nebesa. Svjedoče i naviještaju poruku Pisma. I tako se posvećuju. To je uvijek važno, a posebice u vrijeme u kojemu se sve više širi pojava relativizma.

Pozivamo sve članove naših biskupija, župnike i vjernike, ostale svećenike, redovnike i redovnice, bogoslove i sjemeništarce da se tijekom „Godine Božje Riječi“ još više posvete čitanju, proučavanju, širenju i razmatranju Svetoga Pisma. Neka se, gdje je to moguće, organiziraju kateheze i drugi oblici pouke o Bibliji, što vrijedi osobito za župne i redovničke zajednice. U nekima od tih zajednica bit će moguće, možda kroz Došašće i Korizmu, u vrijeme koje bude najprikladnije, za skupine vjernika prirediti kontinuirano čitanje svetih tekstova, pri čemu se svaki put može uvesti prikladnom poukom i tumačenjem. Bilo bi pastoralno vrlo korisno, ako bi se u svakoj obitelji našao primjerak Biblije, ili barem Novi Zavjet, tako da se također u obiteljskom krugu mogu čitati sveti tekstovi. Pozivamo i sve vjeroučitelje i nastavnike vjeronauka u školama, kao i one koji okupljaju studente, učenike, drugu mladež, duhovne pokrete i staleške grupe: neka tijekom sljedeće godine u njihovim katehezama, propovijedima, seminarima i duhovnim obnovama Sveto Pismo bude najvažnija tema i sadržaj.

Po zagovoru sv. Jeronima, kojega katolički vjernici u hrvatskom narodu rado štiju te su ga izabrali za zaštitnika mnogih ustanova, župa, udruga ili mu posvetili crkve, kapelice, oltare, na sve vas zazivamo Božji blagoslov sa željom, da proučavajući i razmatrajući Pisma, još više svi upoznamo Krista, Božju snagu i Božju mudrost.

Sarajevo, na blagdan sv. Mateja apostola i evanđelista,
21. rujna 2020.

Biskupi Biskupske konferencije BiH

APOSTOLSKO PISMO SCRIPTURAE SACRAE AFFECTUS

Svetoga Oca Franje o 1600. godišnjici smrti svetoga Jeronima

Naklonost prema Svetom pismu, živa i nježna ljubav za zapisanu Riječ Božju jest baština koju je Sveti Jeronim ostavio Crkvi po svome životu i svojim djelima. Izričaji uzeti iz liturgijskog spomena Svetca¹ nude nam ključ čitanja nužan za poznavanje, o 1600. godišnjici smrti, njegova imponantna lika u povijesti Crkve i njegove velike ljubavi prema Kristu. Ova ljubav se grana, poput rijeke u tolike rukavce, u njegovu djelu neumorna učenjaka, prevoditelja, egzegete, temeljita poznavatelja i strastvena širitelja Svetoga pisma; istančana tumača biblijskih tekstova; vatrena i ponekad žestoka braniteljka kršćanske istine; isposničkog i nepopustljivog pustinjaka, uz to iskusna duhovnog vođe, u njegovoj velikodušnosti i nježnosti. Danas, tisuću i šest stotina godina poslije, njegov lik ostaje od velike važnosti za nas kršćane 21. stoljeća.

Uvod

Dana 30. rujna 420. Jeronim je završio svoj zemaljski put u Betlehemu, u zajednici koju je on utemeljio u blizini špilje Rođenja. Povjerio se tako onom Gospodinu kojega je uvijek tražio i poznao u Pismu, istome kojega je već susreo kao Sudca, grozničav, u viđenju, možda u korizmi 375. U tom događaju, koji je označio odlučan zaokret u njegovu životu, trenutak

¹„Bože, svetog prezbitera Jeronima obdario si nježnom i živom ljubavlju prema Svetom pismu. Daj svome narodu da se obilnije hrani tvojom riječju te u njoj nađe život“ – Zborna iz Mise na Spomen sv. Jeronima, prezbitera i crkvenog naučitelja, 30. rujna, *Rimski misal*, Zagreb 2010, str. 557.

obraćenja i promjenu perspektive, on se osjetio dovučen u nazočnost Sudca: "Upitan o mome stanju, odgovorih da sam bio kršćanin. Ali onaj koji je predsjedao pridoda: 'Ti lažeš! Ciceronovac si, ne kršćanin.'"²

Jeronim je, naime, kao mladić volio bistru ljepotu latinskih klasičnih tekstova, u usporedbi s kojom su mu se spisi Biblije u početku činili neuglađenim i negramatičnim, sirovim za njegov istančani književni ukus.

Ta epizoda njegova života potpomaže odluku da se potpuno posveti Kristu i njegovoj Riječi, posvećujući svoju egzistenciju da učini sve više dostupnima božanska Pisma drugima, svojim neumornim radom prevoditelja i tumača. Taj događaj utiskuje u njegov život novo i odlučnije usmjerenje: postati poslužitelj Riječi Božje, poput zaljubljenoga u "krhku put Pisma". Tako, u trajnom istraživanju koje je obilježilo njegov život, on koristi svoja mladalačka studiranja i obrazovanje koje je primio u Rimu, preustrojavajući svoje znanje u zrelije služenje Bogu i crkvenoj zajednici.

Zato se Sveti Jeronim s punim pravom ubraja među velike likove drevne Crkve, u razdoblju koje se definira zlatnim stoljećem patristike, istinskim mostom između Istoka i Zapada: prijatelj je iz mladosti Rufina Akvilejskog, susreće Ambrozija i održava često dopisivanje s Augustinom. Na Istoku poznaje Grgura Nazijanskog, Didima Slijepca, Epifanija Salaminskog. Kršćanska ikonografska tradicija predstavlja ga, zajedno s Augustinom, Ambrozijem i Grgurom Velikim, među četvoricom velikih učitelja Zapadne Crkve.

Već su moji prethodnici željeli sjetiti se njegova lika u različitim okolnostima. Prije jednog stoljeća, u povodu tisuću petstote godišnjice smrti, Benedikt XV. posvetio je

²*Epistula* (u nastavku *Ep.*) 22,30: *CSEL* 54, 190.

njemu okružno pismo *Spiritus Paraclitus* (15. rujna 1920.), predstavljajući ga svijetu kao "*doctor maximus explanandis Scripturis*".³ U novijim vremenima Benedikt XVI. prikazao je u dvjema susljednim katehezama njegovu osobu i njegova djela.⁴ Sada, o tisuću šeststotoj godišnjici smrti i ja se želim sjetiti Svetog Jeronima i ponovno izložiti aktualnost njegove poruke i njegovih pouka, polazeći od njegove velike naklonosti prema Pismima.

U ovom smislu on se može smjestiti u idealnu povezanost, kao sigurni vođa i privilegirani svjedok, s XII. skupštinom Sinode biskupa, posvećenom Riječi Božjoj,⁵ i s apostolskom pobudnicom *Verbum Domini* (VD) moga prethodnika Benedikta XVI., objavljenom upravo na spomendan Svetca 30. rujna 2010.⁶

Od Rima do Betlehema

Život i osobni put Svetog Jeronima odigravaju se duž cestā Rimskoga Carstva, između Europe i Istoka. Rođen oko 345. u Stridonu, na granici između Dalmacije i Panonije, na području današnje Hrvatske ili Slovenije, dobiva solidan odgoj u kršćanskoj obitelji. Sukladno običaju ondašnjeg vremena, kršten je u odrasloj dobi u godinama kada je bio student retorike, između 358. i 364. Upravo u ovom rimskom razdoblju postaje nezasitan čitatelj latinskih klasika koje studira pod vodstvom najglasovitijih učitelja retorike toga vremena.

Po završetku studija poduzima dugo putovanje u Galiju koje ga dovodi u carski grad Trier, danas u

³AAS 12 (1920), pp. 385-423.

⁴ Usp. Opće audijencije 7. i 14. studenoga: *Insegnamenti*, III, 2 (2007), 553-556; 586-591.

⁵ Sinoda biskupa, *Poruka narodu Božjemu XII. opće redovite skupštine* (24. listopada 2008.).

⁶ Usp. AAS 102 (2010) 681-787.

Njemačkoj. Upravo je tamo došao u dodir prvi put s istočnim monaškim iskustvom koje je proširio Sveti Atanazije. Sazrijeva tako duboka želja koja ga prati do Akvileje gdje otpočinje s nekim svojim prijateljima "zbor blaženih",⁷ razdoblje zajedničkog života.

Oko 374. godine, prolazeći kroz Antiohiju, odluči povući se u pustinju Kalcide da bi ostvario, na sve radikalniji način, isposnički život u kojemu je veliki prostor rezerviran za učenje biblijskih jezika, prvo grčkog i potom hebrejskog. Oslanja se na brata Hebreja koji je postao kršćaninom, koji ga uvodi u poznavanje novoga hebrejskog jezika i zvukova koje definira "piskavim i oštrim".⁸

Pustinju, s dosljednim pustinjским životom, Jeronim je odabrao i živio u njezinu najdubljem značenju: kao mjesto temeljnih egzistencijalnih odabira, bliskosti i susreta s Bogom, gdje po kontemplaciji, nutarnjim kušnjama, duhovnoj borbi, dolazi do spoznaje krhkosti, s većom sviješću te granice vlastite i one drugoga, uviđajući važnost suza.⁹ Tako u pustinji doživljava konkretnu nazočnost Božju, nužnu vezu ljudskog bića s Njime, njegovu milosrdnu utjehu. S tim u svezi drago mi je podsjetiti na anegdotu apokrifne predaje. Jeronim pita Gospodina: "Što želiš od mene?" A On odgovara: "Još mi nisi dao sve." "Ali, Gospodine, ja sam ti dao ovo, ovo i ovo ..." – "Nedostaje jedna stvar" – "Što?" – "Daj mi svoje grijehe da ja mogu imati radost opet ih oprostiti."¹⁰

Nalazimo ga ponovno u Antiohiji gdje je zaređen za svećenika od biskupa Paulina, zatim u Konstantinopolu,

⁷ *Chronicum* 374: PL 27, 697-698.

⁸ *Ep.* 125,12: CSEL 56, 131.

⁹ *Usp. Ep.* 122,3: CSEL 56, 63.

¹⁰ *Usp. Jutarnje razmatranje*, 10. prosinca 2015. Anegdota je donesena u A. Louf, *Sotto la guida dello Spirito*, Qiqaiion, Magnano (BI) 1990, 154-155.

oko 379., gdje upoznaje Grgura Nazijanskog i gdje nastavlja svoje studije, posvećuje se prijevodu na latinski važnih djela s grčkog (Origenove homilije i Euzebijevu kroniku), udiše ozračje Koncila održana u tome gradu 381. U ovim godinama upravo u studiju se otkriva njegova strast i njegova velikodušnost. Blagoslovljeni nemir je onaj koji ga vodi i čini neumornim i oduševljenim u istraživanju: "Katkada sam očajavao, više puta sam se predao; ali potom sam ponovno nastavljao zbog uporne volje da učim", vođen "gorkim sjemenom" tih istraživanja do ubiranja "ukusnih plodova".¹¹

Godine 382. Jeronim se vraća u Rim stavljajući se na raspolaganje papi Damazu koji ga cijeneći njegove velike kvalitete, čini svojim bliskim suradnikom. Ovdje se Jeronim angažira u neprestanu djelovanju, a da ne zaboravlja duhovnu dimenziju: na Aventinu, zahvaljujući potpori rimskih aristokratskih žena, željnih radikalnih evanđeoskih odabira, poput Marcele, Paole i njezine kćeri Eustohije, stvara krug utemeljen na čitanju i preciznu proučavanju Pisma. Jeronim je egzeget, učitelj, duhovni vođa. U to vrijeme poduzima reviziju ranijih latinskih prijevoda evanđelja, možda i drugih dijelova Novoga zavjeta; nastavlja svoj rad kao prevoditelj Origenovih homilija i pisamskih komentara, razvija užurbano dopisivanje, javno se suočava s krivovjernim piscima, ponekad s pretjerivanjima i neumjerenostima, ali uvijek iskreno pokretan željom braniti istinsku vjeru i polog Pisma.

Ovo intenzivno i plodno razdoblje se prekida smrću pape Damaza. Osjeća se prisiljenim napustiti Rim i, u pratnji prijatelja i nekih žena željnih nastaviti duhovno iskustvo i započeto biblijsko proučavanje, kreće u pravcu Egipta – gdje susreće velikog teologa Didima Slijepca – i

¹¹ Usp. *Ep.* 125,12: *CSEL* 56, 131.

Palestine, da bi se nastanio konačno u Betlehemu 386. godine. Nastavlja svoja filološka proučavanja, usidrena u fizičkim mjestima koja su bila scenarij tih pripovijedanja.

Važnost koja je dana svetim mjestima naglašena je, ne samo po odabiru da živi u Palestini od 386. do smrti, nego također po službi za hodočasnike. Upravo u Betlehemu, njemu najdražem mjestu, u blizini špilje Rođenja utemeljuje dva samostana "blizanca", muški i ženski, s gostinjcima za prihvaćanje hodočasnika prispjelih *ad loca sancta*, pokazujući svoju darežljivost po ugošćivanju onih koji su dolazili u tu zemlju vidjeti i dodirnuti mjesta povijesti spasenja povezujući tako kulturno istraživanje s onim duhovnim.¹²

Upravo u Svetom pismu, pomnjivo slušajući, Jeronim nalazi samoga sebe, lice Božje i ono braće, i istančava svoju osobitu naklonost za život u zajednici. Odatle njegova želja da živi s prijateljima, kao već od vremena Akvileje, i da utemeljuje redovničke zajednice slijedeći cenobitski ideal religioznog života koji vidi samostan kao "vježbaonicu" gdje se oblikuju osobe "koje se smatraju manjima od svih da bi bili prvi među svima", sretne u siromaštvu i sposobne poučavati vlastitim stilom života. Smatra odgojnim, naime, živjeti "pod vlašću jednog jedinog poglavara i u društvu mnogih" radi učenja poniznosti, strpljenja, šutnje i krotkosti, u svijesti da "istina ne voli mračne kutove, i ne traži gundala".¹³ Priznaje, nadalje, da „čezne za sobicama samostana, [...] želi onu brižljivost mravi, gdje se zajedno radi i ne postoji ništa što je vlasništvo nekoga, nego sve pripada svima“.¹⁴

¹² Usp. VD, 89: AAS 102 (2010), 761-762.

¹³ Usp. Ep. 125,9.15.19: CSEL 56, 128.133-134.139.

¹⁴ *Vita Malchi monachi captivi* 7,3: PL 23, 59-60; *Opere storiche e agiografiche*, a cura di B. Degórski, *Opere di Girolamo XV*, Città Nuova, Roma 2014, 196-199.

U studiju Jeronim ne nalazi kratkotrajnu radost kao svrhu samoj sebi, nego vježbu duhovnog života, sredstvo za dolazak do Boga, i na taj način također njegova klasična izobrazba biva preusmjerena u zreliju službu crkvenoj zajednici. Mislimo na pomoć pruženu papi Damazu, na pouku koju udjeljuje ženama, osobito u hebrejskom, od prvog kruga/skupa na Aventinu, tako da pripušta Paolu i Eustohiju "u zbijene redove prevoditelja"¹⁵ i, stvar nečuvena za to vrijeme, osposobljava ih da mogu čitati i pjevati Psalme na izvornom jeziku.¹⁶

Svoje veliko obrazovanje uporabljivao je da nudi potrebno služenje onima koji su pozvani propovijedati evanđelje. Tako on podsjeća prijatelja Nepociana: "Riječ svećenika treba poprimiti okus zahvaljujući čitanju Pisama. Ne želim da ti budeš deklamator ili šarlatan od mnogih riječi, nego jedan koji razumije svetu nauku (*mysterii*) i poznaje temeljito učenje (*sacramentorum*) svoga Boga. Karakteristično je za neznalice da okreću riječi i brzim govorom pridobivaju divljenje nevješta naroda. Tko je bez stida, često tumači to što ne poznaje i uobražava sebi da je veliki vještak samo zato što uspijeva uvjeriti druge."¹⁷

U Betlehemu, do svoje smrti 420. godine, Jeronim živi najplodnije i najintenzivnije razdoblje svoga života, potpuno posvećen proučavanju Pisma, angažiran u monumentalnom radu prevođenja cijelog Starog zavjeta polazeći od hebrejskog izvornika. U isto vrijeme komentira proročke knjige, Psalme i Pavlove poslanice, piše pomagala za proučavanje Biblije. Dragocjeni rad koji se slio u njegova djela plod je suočavanja i suradnje, od

¹⁵*Praef. Esther 2: PL 28, 1505.*

¹⁶*Ep. 108,26: CSEL 55, 344-345.*

¹⁷*Ep. 52,8: CSEL 54, 428-429; usp. VD, 60: ASS 102 (2010), 739.*

prepisivanja i uspoređivanja rukopisa do promišljanja i rasprave: "Nikada se nisam pouzdao u vlastite snage za proučavanje božanskih svezaka, [...] imam naviku postavljati pitanja, također o onome što sam vjerovao da znam, pogotovo o onom o čemu nisam bio siguran."¹⁸ Stoga, svjestan vlastite granice, traži trajnu potporu u zagovorničkoj molitvi za uspjeh svoga prijevoda svetih tekstova "u istom Duhu s kojim su bili napisani"¹⁹, a da ne zaboravlja prevesti također djela autora nužnih za egzegetski rad, poput Origena, na način da "stavi ovaj materijal na raspolaganje onomu tko želi sistematski probuditi znanstvena proučavanja".²⁰

Jeronimovo proučavanje se pokazuje kao napor ostvaren u zajednici i u službi zajednice, uzor sinodalnosti također za nas, za naša vremena i za različite kulturne institucije Crkve koje su pozvane uvijek biti "mjestom gdje znanje postaje služenje jer bez znanja koje se rađa iz suradnje i ulijeva u suradnju nema istinskog i cjelovitog ljudskog razvoja".²¹ Temelj takva zajedništva jest Pismo koje ne možemo čitati sami: "Bibliju je napisao narod Božji i napisana je za narod Božji, po nadahnuću Duha Svetoga. Samo u ovom zajedništvu s narodom Božjim možemo uistinu kao 'mi' ući u jezgru istine koju nam sam Bog želi reći."²²

Snažno iskustvo života, hranjeno Riječju Božjom, čini da Jeronim putem čestog dopisivanja postaje duhovni vođa. On se čini suputnikom, uvjeren da "ne postoji umjetnost koja se uči bez učitelja", kako piše Rustiku:

¹⁸*Praef. Paralipomenon*LXX, 1.10-15: *SCh* 592, 340.

¹⁹*Praef. in Pentateuchum*: *PL* 28, 184.

²⁰*Ep.* 80,3: *CSEL* 55, 105.

²¹*Poruka u povodu XXIV. svečanog javnog zasjedanja Papinskih akademija*, 4. prosinca 2019: *L'Osservatore Romano*, 6. prosinca 2019., str. 8.

²²*VD*, 30: *AAS* 102 (2010), 709.

"Želim ti pojasniti, uzevši te za ruku, kao da sam ja mornar koji, stekavši već iskustvo više brodoloma, pokušava poučiti neiskusna moreplovca."²³ Iz tog mirnog kuta svijeta prati čovječanstvo u razdoblju velikih obrata obilježenih događajima poput pljačke Rima 410. koja ga je duboko pogodila.

U pismima iznosi doktrinarne rasprave, uvijek u obrani prave nauke. Njegova pisma također pokazuju kakvu je vrijednost poklanjao odnosima. Jeronim je znao biti žestok, ali i nježan, iskreno skrbeći za druge, također oduševljen u iskazivanju prave naklonosti jer "ljubav nema cijenu".²⁴ Ovo se zrcali također u činjenici da on svoj rad prijevoda i tumačenja nudi kao *munus amicitiae*. To je dar, prije svega, za prijatelje, one s kojima održava vezu i one kojima djela posvećuje i od kojih traži da ih čitaju više prijateljskim okom, nego kritičnim, a potom čitateljima, njegovim suvremenicima i onima svakoga vremena.²⁵

Posljednje godine svoga života provodi u osobnom i zajedničkom molitvenom čitanju Pisma, u kontemplaciji, u služenju braći i sestrama po svojim djelima. Sve to u Betlehemu, uz špilju gdje je Riječ rođena po Djevici, svjestan da je "sretan onaj tko nosi u svojoj nutrini križ, uskrsnuće, mjesto rođenja i uzašašća Kristova! Sretan je onaj tko ima Betlehem u svome srcu, u čijem se srcu Krist rađa svaki dan!"²⁶

²³*Ep.* 125,15.2: *CSEL* 56, 133.120.

²⁴*Ep.* 3,6: *CSEL* 54, 18.

²⁵ *Usp. Praef. Josue*, 1, 9-12: *SCh* 592, 316.

²⁶ *Homilia in Psalmum 95: PL* 26, 1181; *usp. S. Girolamo, 59 Omelie sui Salmi* (1-115), a cura di A. Capone, *Opere di Girolamo IX/1*, Città Nuova, Roma 2018, 357.

Mudrosni vid Jeronimova života

Za puno razumijevanje osobnosti Svetog Jeronima potrebno je povezati dvije karakteristične dimenzije njegove vjerničke egzistencije: s jedne strane, apsolutna i stroga posvećenost Bogu, uz odricanje od svake ljudske zadovoljštine, iz ljubavi prema razapetom Kristu (usp. 1 Kor 2,2; Fil 3,8.10); s druge strane, zauzetost ustrajnim proučavanjem, usmjerenim isključivo na sve potpunije razumijevanje otajstva Gospodinova. Upravo je ovo dvostruko svjedočanstvo, koje je čudesno ponudio Sveti Jeronim, predloženo kao uzor: prije svega za monahe, da onaj tko živi od askeze i molitve bude potaknut posvetiti se ustrajnu naporu istraživanja i promišljanja; zatim za znanstvenike, koji se trebaju prisjetiti da je znanje na religioznoj razini valjano samo ako je utemeljeno na isključivoj ljubavi prema Bogu, na odricanju od svake ljudske ambicije i od svake svjetovne težnje.

Te su dimenzije bile prihvaćene u području povijesti umjetnosti gdje je česta prisutnost Svetog Jeronima: veliki majstori zapadnog slikarstva ostavili su nam svoja predočavanja. Različite ikonografske tipologije mogli bismo svrstati u dva različita pravca. Jedan ga definira nadalje kao monaha i pokornika, s isposničkim tijelom, povučen u pustinjske predjele, na koljenima ili prostrt na zemlji, u mnogo slučajeva stišćući kamen u desnici da bi si udarao grudi i očima upravljenim na Raspetoga. U ovaj pravac se smješta dirljivo vrhunsko djelo **Leonarda da Vincija** sačuvano u vatikanskoj pinakoteci. Drugi način predočavanja Jeronima jest onaj koji ga prikazuje u ruhu znanstvenika, kako sjedi za svojim pisaćim stolom, napregnut da prevede i komentira Sveto pismo, okružen svescima i pergamenama, s povjerenim poslanjem branjenja vjere pomoću misli i spisa. Albrecht Dürer, da se

navede jedan drugi glasoviti primjer, više nego jedanput prikazao ga je u ovom stavu.

Dva gore navedena vida nalaze se spojena na Caravaggijevu platnu u Galeriji Borgese u Rimu: u samo jednom prizoru, naime, prikazan je stari isposnik, usputno zaogrnut crvenom tkaninom, s lubanjom na stolu koja je simbol ispraznosti zemaljskih stvarnosti; ali je istodobno snažno predočena kvaliteta znanstvenika koji drži oči uprte u knjigu dok njegova ruka umače pero u tintarnicu u činu svojstvenu za pisca.

Ova dva „mudrosna“ vida bila su veoma zorna na Jeronimovu životu. Kada je, poput pravog „betlehenskog lava“, bivao žestok na jeziku, to je činio radi traženja istine kojoj je bio spreman bezuvjetno služiti. I kao što on sam tumači u prvom od svojih spisa, *Život Svetoga Pavla pustinjaka iz Tebe*, lavovi su sposobni za „snažno rikanje“, ali također za plakanje.²⁷ Iz tog razloga ove dvije fizionomije koje se pojavljuju usporedno u njegovu liku, u stvarnosti su elementi po kojima mu je Duh Sveti dopustio da sazrije njegovo nutarnje jedinstvo.

Ljubav prema Svetom pismu

Osobita crta Jeronimova duhovnog lika ostaje nesumnjivo njegova strastvena ljubav prema Riječi Božjoj koja je predana Crkvi u Svetom pismu. Ako su svi crkveni naučitelji – a osobito oni prvoga kršćanskog razdoblja – crpili izričito iz Biblije sadržaj svoga poučavanja, Jeronim je to učinio na sustavniji i u određenim vidovima jedincat način.

U novije vrijeme egzegeti su otkrili narativnu i poetsku genijalnost Biblije, veličanu upravo zbog njezina izražajnog svojstva; Jeronim je, međutim, naglašavao u

²⁷ Usp. *Vita S. Pauli primi eremitaе*, 16,2: PL 23, 28; *Opere storiche e agiografiche*, cit., 111.

Pismu više poniznu narav Božjeg objavljivanja, izrečenu u surovoj i gotovo primitivnoj naravi hebrejskog jezika kojeg je on uspoređivao s profinjenošću ciceronskog latinskog. On se, dakle, ne posvećuje Svetom pismu zbog estetskog ukusa, nego – kao što je dobro poznato – samo zato što ga ono privodi spoznaji Krista jer nepoznavanje Pisama jest nepoznavanje Krista.²⁸

Jeronim nas uči da ne treba proučavati samo evanđelja i da ne trebamo komentirati samo apostolsku predaju, prisutnu u Djelima apostolskim i u poslanicama, jer cijeli Stari zavjet je nužan za pronicanje istine i bogatstva Kristova.²⁹ To potvrđuju same evanđeoske stranice: one nam govore o Isusu kao Učitelju koji se, da protumači svoje otajstvo, poziva na Mojsija, proroke i Psalme (usp. Lk 4,16-21; 24,27.44-47). Također Petrovo i Pavlovo propovijedanje u Djelima ukorjenjuje se amblemski u drevnim Pismima; bez njih ne možemo potpuno shvatiti Mesiju Spasitelja, lik Sina Božjega. Stari zavjet ne možemo promatrati kao opširan popis citata koji dokazuje ispunjenje proroštava u osobi Isusa iz Nazareta; štoviše, samo u svjetlu starozavjetnih „predslika“ moguće je spoznati u punini smisao Kristova događaja, ostvarena po njegovoj smrti i uskrsnuću. Otuda potreba da se u katehetskoj praksi i u propovijedanju kao i u teološkim raspravama nanovo otkrije nužan doprinos Starog zavjeta kojeg trebamo čitati i usvajati kao dragocjenu hranu (usp. Ez 3,1-11; Otk 10,8-11).³⁰

Jeronimova potpuna posvećenost Pismu očituje se u strastvenu izražajnom obliku, sličnom onome drevnih

²⁸ Usp. *In Isaiam Prol.*: PL 24, 17; S. Girolamo, *Commento a Isaia (1-4)*, a cura di R. Maisano, *Opere di Girolamo IV/1*, Città Nuova, Roma 2013, 52-53.

²⁹ Usp. Drugi vat. ekum. koncil, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 14.

³⁰ Usp. *ibid.*

proroka. Upravo od njih crpi naš crkveni naučitelj nutarnju vatru koja postaje žestoka i potresna riječ (usp. Jr 5,14; 20,9; 23,29; Mal 3,2; Sir 48,1; Mt 3,11; Lk 12, 49), nužna za izricanje goruće revnosti sluge Božje stvari. Na tragu Ilije, Ivana Krstitelja i također apostola Pavla, gnjev prema laži, dvoličnosti i lažnim učenjima raspaljuje Jeronimov govor čineći ga provokativnim i naizgled grubim. Polemička dimenzija njegovih spisa bolje se razumije ako ju čitamo kao jednu vrstu kopije i aktualizacije najautentičnije proročke tradicije. Jeronim je, dakle, uzor nesalomljiva svjedočenja istine, koji preuzima oštrinu ukora da potakne na obraćenje. U žestini izričaja i slika očituje se hrabrost sluge koji ne želi ugađati ljudima, nego isključivo svome Gospodinu (Gal 1,10) za kojega je on utrošio svu duhovnu energiju.

Proučavanje Svetoga pisma

Strastvena ljubav Svetog Jeronima prema božanskim Pismima prožeta je poslušnošću. Prije svega prema Bogu koji se objavio riječima što iziskuju smjerno slušanje³¹, i posljedično poslušnost također onima koji u Crkvi predstavljaju živu predaju tumačenja objavljene poruke. „Poslušnost vjere“ (Rim 1,5; 16,26) nije, međutim, puko pasivno prihvaćanje onoga što je poznato; ona naprotiv iziskuje aktivno osobno zalaganje da razumijemo ono što je govoreno. Svetog Jeronima možemo smatrati vjernim i marljivim slugom Riječi jer je bio potpuno posvećen da promiče kod svoje braće u vjeri primjerenije razumijevanje svetog „pologa“ njima povjerena (usp. 1 Tim 6,20; 2 Tim 1,14). Bez poznavanja onoga što su napisali nadahnuti pisci, sama Riječ Božja je lišena učinkovitosti (usp. Mt 13,19) i ljubav prema Bogu ne može se roditi.

³¹ Usp. *ibid.*, 7.

Međutim, biblijske stranice nisu uvijek izravno dostupne. Kao što je rečeno kod Izaije (29,11), čak i za one koji znaju „čitati“ – tj. koji su imali dovoljnu intelektualnu izobrazbu – sveta knjiga se čini „zapečaćenom“, hermetički zatvorenom za tumačenje. Stoga je potreban intervent nadležnog svjedoka koji će donijeti oslobađajući ključ, onaj Krista Gospodina, jedinog sposobnog skinuti pečate i otvoriti knjigu (Otk 5,1-10), tako da otkrije čudesno izlivanje milosti (usp. Lk 4,17-21). Zatim, mnogi – također među prakticirajućim kršćanima – javno izjavljuju da nisu sposobni čitati (usp. Iz 29,12), ne zbog nepismenosti, nego zato što su nepripravni za biblijski jezik, za njegove izražajne načine i za drevne kulturne tradicije, zbog čega se biblijski tekst čini neodgonetljivim, kao da je napisan nepoznatim alfabetom i na teško razumljivu jeziku.

Stoga je potrebno posredovanje tumača koji vrši svoju „đakonsku“ funkciju stavljajući se u službu onoga tko ne uspijeva razumjeti smisao toga što je proročki bilo napisano. Slika koju možemo dozvati u pamet s tim u svezi jest ona o đakonu Filipu koga je Gospodin potaknuo da priđe eunuhu koji je na svojim kolima čitao odlomak iz Izaije (53,7-8), a nije mogao dokučiti njegovo značenje. „Razumiješ li što čitaš?“, pita Filip, a eunuh odgovara: „Kako bih mogao razumjeti ako me tko ne uputi?“ (Dj 8,30-31).³²

Jeronim je naš vodič zato što, kao što je učinio Filip (usp. Dj 8,35), privodi svakog čitatelja do otajstva Isusa, dok odgovorno i sustavno probavlja egzegetske i kulturne informacije potrebne za ispravno i plodno čitanje Svetih pisama.³³ On usklađeno i razborito uporabljuje znanje

³² Usp. S. Girolamo, *Ep.* 53,5; *CSEL* 54, 451; *Le lettere*, a cura di S. Cola, II, Città Nuova, Roma 1997, 54.

³³ Usp. Drugi vat. ekum. koncil, dogm. konst. *Dei Verbum*, 12.

jezika u kojima je Riječ Božja bila prenesena, pažljivo analizira i vrjednuje rukopise, detaljno arheološki istražuje, uz poznavanje povijesti tumačenja, ukratko, sve metodološke izvore koji su bili dostupni u njegovu povijesnom razdoblju, radi usmjeravanja na ispravno razumijevanje nadahnuta Pisma.

Takav uzoran vid djelovanja Svetog Jeronima vrlo je važan također u današnjoj Crkvi. Ako je, kako poučava *Dei Verbum*, Biblija „takoreći duša svete teologije“³⁴ i kao duhovna okosnica kršćanske vjerske prakse³⁵, nužno je da tumačenje Biblije bude praćeno posebnim umijećima.

U tu svrhu služe zasigurno stručna središta biblijskog istraživanja (kao Biblijski institut u Rimu, a u Jeruzalemu *École Biblique* i *Studium Biblicum Franciscanum*) i patrističkog (kao što je *Augustinianum* u Rimu), ali se i svaki teološki fakultet treba zauzimati da poučavanje Svetoga pisma bude programirano na način da zajamči studentima kompetentnu sposobnost tumačenja i u egzegezi tekstova i u sintezi biblijske teologije. Mnogi nažalost zapostavljaju ili omalovažavaju bogatstvo Pisma jer im nažalost nisu bile pružene bitne osnove znanja. Stoga, uz unaprjeđivanje crkvenog studija, namijenjena kandidatima za svećenike i katehete, koji na primjereniji način vrjednuju kompetentnost u Svetom pismu, potrebno je promicati obrazovanje prošireno na sve kršćane, tako da svatko postane sposoban otvoriti svetu knjigu i izvući iz nje neprocjenjive plodove mudrosti, nade i života.³⁶

Ovdje bih želio podsjetiti na ono što je izrekao moj Prethodnik u apostolskoj pobudnici *Verbum Domini*: „Sakramentalnost Riječi može se tako razumjeti po sličnosti s Kristovom stvarnom prisutnošću pod

³⁴ *Ibid.*, 24.

³⁵ Usp. *ibid.*, 25.

³⁶ Usp. *ibid.*, 21.

posvećenim prilikama kruha i vina. [...] O stavu kojeg je potrebno imati i u odnosu na euharistiju i u odnosu na Riječ Božju, Sveti Jeronim ustvrđuje: 'Mi čitamo sveta Pisma. Mislim da je evanđelje Tijelo Kristovo; mislim da su sveta Pisma njegova pouka. I kad on kaže: *Tko ne jede moje tijelo i ne pije moju krv* (Iv 6,53), iako se te riječi mogu shvatiti u odnosu na [euharistijsko] otajstvo, ipak je Kristovo tijelo i njegova krv uistinu riječ Pisma, Božja pouka.'³⁷

Nažalost u mnogim kršćanskim obiteljima nitko se ne osjeća sposobnim – kao što je međutim propisano u Tori (usp. Pnz 6,6) – pokazati djeci Riječ Gospodnju, u svoj njezinoj ljepoti, u svoj njezinoj duhovnoj snazi. Zbog toga sam želio utemeljiti Nedjelju Riječi Božje³⁸ kao sredstvo za potporu molitvenom čitanju Biblije i bliskost s Riječju Božjom.³⁹ Svako drugo očitovanje religioznosti bit će tako obogaćeno smislom, bit će vođeno po hijerarhiji vrijednota i bit će upravljano na ono što predstavlja vrhunac vjere: puno prijanjanje uz otajstvo Krista.

Vulgata

„Najsladi plod mukotrpne sjetve“⁴⁰ studiranja grčkog i hebrejskog, koji je Jeronim obavio, jest prijevod Starog zavjeta na latinski polazeći od hebrejskog izvornika. Do tog trenutka kršćani Rimskoga Carstva mogli su čitati cjelovitu Bibliju samo na grčkom. Dok su knjige Novoga zavjeta bile napisane na grčkom, za one

³⁷ Br. 56; usp. *In Psalmum* 147: CCL 78, 337-338; S. Girolamo, 59 *Omelie sui Salmi (119-149)*, a cura di A. Capone, *Opere di Girolamo IX/2*, Città Nuova, Roma 2018, 171.

³⁸ Usp. Apostolsko pismo u obliku motu proprija *Aperuit illis*, 30. rujna 2019.

³⁹ Usp. Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 152.175: AAS 105 (2013), 1083-1084.1093.

⁴⁰ Usp. *Ep.* 52,3: CSEL 54, 417.

Staroga zavjeta postojao je cjeloviti prijevod, takozvana *Septuaginta* (ili prijevod Sedamdesetorice) kojeg je načinila židovska zajednica u Aleksandriji oko 2. stoljeća pr. Kr. Za čitatelje latinskog jezika, međutim, nije postojao cjeloviti prijevod Biblije na njihov jezik, nego samo neki djelomični i nepotpuni prijevodi polazeći od grčkog. Jeronimu, a poslije njega njegovim nastavljačima, pripada zasluga da je poduzeo reviziju i novi prijevod cijeloga Pisma. Započevši u Rimu reviziju evanđelja i Psalama, na poticaj pape Damaza, Jeronim je potom otpočeo, u svojoj povučeniosti u Betlehemu, prijevod svih starozavjetnih knjiga izravno s hebrejskog. Taj je rad trajao godinama.

Da dovrši ovaj rad prevođenja, Jeronim je iskoristio svoje poznavanje grčkog i hebrejskog kao i svoju solidnu latinsku izobrazbu, a služio se filološkim pomagalicama koja je imao na raspolaganju, osobito Origenovom *Heksaplom*. Konačni tekst povezivao je kontinuitet u formulacijama, koje su već ušle u opću uporabu, s većom privrženošću hebrejskom tekstu, bez žrtvovanja elegancije latinskog jezika. Rezultat je istinski spomenik koji je obilježio kulturnu povijest Zapada, oblikujući njegov teološki jezik. Jeronimov prijevod, nakon što su nadvladana neka početna odbacivanja, postao je brzo zajednička baština i učenih i kršćanskog puka. Odatle je nastalo ime *Vulgata*.⁴¹ Europa srednjega vijeka učila je čitati, moliti i razmišljati na stranicama Biblije koju je preveo Jeronim. Tako „je Sveto pismo postalo jedna vrsta 'neizmjerne rječnika' (P. Claudel) i 'ikonografijskog atlasa' (M. Chagall) iz kojeg su crpili kršćanska kultura i umjetnost“.⁴² Književnost, umjetnost i također narodni jezik neprestano su crpili iz

⁴¹ Usp. VD, 72: AAS 102 (2010), 746-747.

⁴² S. Giovanni Paolo II, *Lettera agli artisti* (4 aprile 1999), 5: AAS 91 (1999), 1159-1160.

Jeronimova prijevoda Biblije ostavljajući nam velike riznice ljepote i pobožnosti.

Upravo iz poštovanja prema ovoj neospornoj činjenici, Tridentni koncil je utvrdio „autentičnu“ narav *Vulgate* u dekretu *Insuper* iskazavši poštovanje njezinoj stoljetnoj uporabi u Crkvi i potvrđujući njezinu vrijednost kao pomagala za studij, propovijedanje i javne rasprave.⁴³ Međutim, Koncil nije želio umanjiti važnost izvornih jezika, kao što Jeronim nije prestajao podsjećati, a još manje zabraniti u budućnosti nove pothvate cjelovita prijevoda. Sveti Pavao VI. prihvaćajući nalog otaca Drugog vatikanskog koncila, želio je da bude priveden kraju rad na reviziji prijevoda *Vulgate* i da bude stavljen na raspolaganje cijeloj Crkvi. Tako je Sveti Ivan Pavao II. u apostolskoj konstituciji *Scripturarum thesaurus*⁴⁴ proglasio tipsko izdanje nazvano *Neovulgata* 1979. godine.

Prijevod kao inkulturacija

Ovim svojim prijevodom Jeronim je uspio „inkulturirati“ Bibliju u latinski jezik i kulturu, i ovo njegovo djelo postalo je trajna paradigma za misionarsko djelovanje Crkve. Jer „kada neka zajednica primi navještaj spasenja, Duh Sveti obogaćuje njezinu kulturu preobražavajućom snagom evanđelja“⁴⁵. Tako se uspostavlja jedna vrsta kretnje u krugu: kao što je Jeronimov prijevod dužnik jezika i kulture latinskih klasika, čiji otisci su jasno vidljivi, tako je njegov prijevod, svojim jezikom i svojim simboličkim i slikovitim sadržajem, postao zauzvrat stvaralački element kulture.

⁴³ Usp. Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum*, 1506.

⁴⁴ 25. travnja 1979.: AAS LXXI (1979.), 557-559.

⁴⁵ Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 116: AAS 105 (2013.), 1068.

Jeronimovo prevodilačko djelo poučava nas da vrijednosti i pozitivni oblici svake kulture predstavljaju obogaćenje za cijelu Crkvu. Različiti načini na koje je Riječ Božja naviještana, shvaćana i življena u svakom novom prijevodu obogaćuju samo Pismo jer ono, prema poznatom izrazu Grgura Velikog, raste s čitateljem⁴⁶ primajući tijekom stoljeća nove naglaske i nove odjeke. Ugrađivanje Biblije i evanđelja u različite kulture čini da se Crkva sve više očituje kao „zaručnica kad se uredi nakitom“ (Iz 61,10). I u isto vrijeme svjedoči da Biblija ima potrebu stalno biti prevođena u jezične i mentalne kategorije svake kulture i svakog pokoljenja, također u globalnu sekulariziranu kulturu našega vremena.⁴⁷

S pravom je bilo istaknuto da je moguće uspostaviti sličnost između prijevoda kao čina jezične gostoljubivosti i drugih oblika prihvaćanja.⁴⁸ Zbog toga prevođenje nije rad koji se tiče jedino jezika, nego se podudara, uistinu, sa širom etičkom odlukom koja je povezana s cjelokupnom vizijom života. Bez prijevoda različite jezične zajednice bile bi u nemogućnosti komunicirati međusobno; mi bismo zatvorili jedni drugima vrata povijesti i nijekali bismo mogućnost da izgradimo kulturu susreta.⁴⁹ Bez prijevoda, uistinu, nema takvog gostoprimstva, i povrh toga raslo bi neprijateljstvo. Prevoditelj je graditelj mostova. Koliko nepromišljenih sudova, koliko osuda i sukoba proizlazi iz činjenice da ne poznajemo jezik drugih i da se ne posvećujemo, s upornom nadom, ovom beskrajnom pokazivanju ljubavi koje predstavlja prijevod!

⁴⁶ *Homilia in Ezech. I, 7: PL 76, 843D.*

⁴⁷ Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 116: AAS 105 (2013.), 1068.

⁴⁸ Usp. P. Ricoeur, *Sur la traduction*, Bayard, Paris 2004.

⁴⁹ Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 24: AAS 105 (2013.), 1029-1030.

I Jeronim se morao suprotstavljati prevladavajućem mišljenju svoga vremena. Ako je u početcima Rimskog Carstva poznavanje grčkog bilo relativno općenito, u njegovo vrijeme već se radilo o rijetkosti. On je ipak postao jedan od najboljih poznavatelja kršćanskog grčkog jezika i književnosti, a poduzeo je još napornije putovanje osamljen kada se dao na proučavanje hebrejskog. Ako su, kao što je bilo napisano, „granice moga jezika granice moga svijeta“⁵⁰, možemo reći da višejezičnosti Svetog Jeronima dugujemo univerzalnije shvaćanje kršćanstva i, u isto vrijeme, dublje uronjeno u svoje izvore.

Proslavom godišnjice smrti Svetog Jeronima pogled upravljamo na izvanrednu misionarsku vitalnost izraženu prevođenjem Riječi Božje na više od tri tisuće jezika. Mnogi su misionari kojima dugujemo dragocjeni rad objavljivanja gramatika, rječnika i drugih jezičnih pomagala, koji nude temelje za ljudsko komuniciranje i sredstvo su za „misijsko nastojanje da se dopre do svih“.⁵¹ Potrebno je vrjednovati sav ovaj rad i ulagati u njega doprinoseći nadvladavanju granica nekomunikativnosti i neuspjelih prigoda za susrete. Treba još puno toga učiniti. Kao što je rečeno, ne postoji razumijevanje bez prevođenja:⁵² ne bismo razumjeli sami sebe niti druge.

Jeronim i Petrova stolica

Jeronim je uvijek imao poseban odnos prema gradu Rimu: Rim je duhovna luka u koju se on stalno vraća; u Rimu je on postao humanist i oblikovan je kao kršćanin; Jeronim je *homo romanus*. Ova povezanost događa se na

⁵⁰ L. Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus*, 5.6.

⁵¹ Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 31: AAS 105 (2013), 1033.

⁵² Usp. G. Steiner, *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Oxford University Press, New York 1975.

potpuno osobit način po latinskom kao jeziku Grada, kojega je on bio učitelj i promicatelj, ali iznad svega povezan je s Crkvom u Rimu i, naročito, s Petrovom stolicom. Ikonografska tradicija, na anakronistički način, prikazala ga je s kardinalskim purpustom da označi njegovu pripadnost svećenstvu Rima uz papu Damazu. Upravo u Rimu on je otpočeo revidirati prijevod. A i kada su ga zavisti i nerazumijevanje prisilili da napusti Grad, on je uvijek ostao snažno povezan s Petrovom stolicom.

Za Jeronima Crkva u Rimu je plodno tlo gdje sjeme Kristovo donosi obilan plod.⁵³ U nemirnom razdoblju u kojem je bešavna haljina Crkve često razdirana podjelama između kršćana, Jeronim gleda u Petrovu stolicu kao sigurnu točku oslonca: „Ja koji ne slijedim nikoga osim Krista, pridružujem se u zajedništvu Petrovoj stolici. Znam da je na toj stijeni izgrađena Crkva.“ Usred rasprava protiv arijanaca on piše Damazu: „Tko ne sakuplja s tobom, rasipa, tko nije od Krista, jest od antikrista.“⁵⁴ Stoga on može također ustvrditi: „Tko je sjedinjen s Petrovom stolicom, od mojih je.“⁵⁵

Jeronim je često bivao uključen u oštre rasprave poradi vjere. Njegova ljubav prema istini i vatrena obrana Krista možda su ga naveli da pretjera u rječničkoj žestini u svojim pismima i spisima. On, međutim, živi usmjeren na mir: „Mir želim i ja; i ne samo da ga želim, nego ga zazivam! Ali podrazumijevam mir Kristov, autentični mir, mir bez ostataka neprijateljstva, mir koji u sebi ne snuje rat; ne mir koji podjarmljuje protivnike, nego onaj koji sjedinjuje u prijateljstvu!“⁵⁶

⁵³ Usp. *Ep.* 15,1: *CSEL* 54, 63.

⁵⁴ *Ibid.*, 15,2: *CSEL* 54, 62-64.

⁵⁵ *Ibid.*, 16,2: *CSEL* 54, 69.

⁵⁶ *Ibid.*, 82,2: *CSEL* 55, 109.

Naš svijet treba više nego ikad lijek milosrđa i zajedništva. Dopustite mi da još jedanput ponovim: dajmo svjedočanstvo bratskog zajedništva koje postaje privlačno i svijetlo.⁵⁷ „Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge“ (Iv 13,35). Upravo je to Isus tražio od Oca u žarkoj molitvi: „Da svi budu jedno [...] u nama [...] da svijet uzvjeruje“ (Iv 17,21).

Ljubiti to što je Jeronim ljubio

Na kraju ovoga pisma želim uputiti dodatni poziv svima. Među mnogim pohvalama koje su kasnija pokoljenja pripisala Svetom Jeronimu nalazi se ona da nije jednostavno jedan od najvećih znanstvenika ili "knjižnica" iz koje se hrani kršćanstvo u slijedu vremena, počevši od riznice Svetoga pisma; na njega se može primijeniti ono što je on sam pisao o Nepocianu: „Marljivim čitanjem i stalnim meditiranjem učinio je svoje srce Kristovom knjižnicom.“⁵⁸ Jeronim nije štedio napor da bi obogatio vlastitu knjižnicu u kojoj je uvijek vidio laboratorij nužan za razumijevanje vjere i za duhovni život; i u tome on predstavlja divan primjer također za sadašnjost. Ali on je otišao dalje. Za njega studij nije ostao ograničen na mladenačke godine obrazovanja, bio je stalna obveza, prioritet svakoga dana njegova života. Možemo dakle ustvrditi da je on asimilirao cijelu knjižnicu i da je postao djelatelj znanja za mnoge druge. Postumian, koji je u 4. stoljeću putovao na Istok radi otkrivanja monaških pokreta, bio je svjedok očevdac Jeronimova stila života, kod kojega je proboravio nekoliko mjeseci, i ovako ga je opisao: „On je sav u čitanju, sav u

⁵⁷ Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, 99: AAS 105 (2013.), 1061.

⁵⁸ *Ep.* 60,10: *CSEL* 54, 561.

knjigama; ne odmara ni danju ni noću; uvijek nešto čita ili piše.“⁵⁹

S tim u svezi često mislim na iskustvo koje mlada osoba može steći ulazeći u knjižaru svoga grada ili na internetsku stranicu i tu traži odsjek vjerskih knjiga. Taj je odsjek, kada postoji, u većini slučajeva, ne samo marginalan, nego je lišen sadržajnih djela. Pregledavajući te police, ili te stranice na internetu, mlada osoba bi teško mogla razumjeti da vjersko istraživanje može biti oduševljavajuća avantura koja povezuje misao i srce; da je žed za Bogom raspaljivala velike umove tijekom svih stoljeća do danas; da je sazrijevanje duhovnog života zahvaćalo teologe i filozofe, umjetnike i pjesnike, povjesničare i znanstvenike. Jedan od današnjih problema, ne samo religije, jest nepismenost: nedostaju hermeneutičke vještine koje nas čine vjerodostojnim tumačima i prevoditeljima naše vlastite kulturne tradicije. Posebno mladima želim uputiti izazov: krenite u istraživanje vašega nasljeđa. Kršćanstvo vas čini nasljednicima nenadmašne kulturne baštine koju trebate posjedovati. Oduševite se za ovu povijest koja je vaša. Usudite se uprijeti pogled na onog nemirnog mladića Jeronima koji je, poput lika iz Isusove prispodobe, prodao sve što je posjedovao da bi kupio „dragocjeni biser“ (Mt 13,46).

Uistinu, Jeronim je „Kristova knjižnica“, neprolazna knjižnica koja šesnaest stoljeća kasnije nastavlja poučavati nas što znači ljubav Kristova, ljubav koja je neodvojiva od susreta s njegovom Riječju. Stoga sadašnja obljetnica predstavlja poziv da volimo to što je Jeronim volio, otkrivajući ponovno njegove spise i dopuštajući da nas dodirne utjecaj duhovnosti koja može biti opisana u svojoj najvitalnijoj jezgri kao nemirna i strastvena želja za većim

⁵⁹ Sulpicius Severus, *Dialogus* I, 9: *PL* 20, 190; *SCh* 510, 136-138.

poznavanjem Boga Objave. Kako ne poslušati, u našem danas, to na što je Jeronim neprestano poticao svoje suvremenike: „Čitaj često Božanska Pisma; štoviše, tvoje ruke neka nikada ne odlažu svetu knjigu?“⁶⁰

Svijetli primjer je Djevica Marija na koju Jeronim podsjeća nadasve u njezinu djevičanskom majčinstvu, ali također u njezinu stavu moleće čitateljice Pisma. Marija je u svome srcu promišljala (usp. Lk 2,19.51) „jer je bila sveta i čitala je Sveta pisma, poznavala je proroke i sjećala se onoga što joj je navijestio anđeo Gabrijel, i to što su proroci najavili [...], gledala je novorođenog koji je bio njezin sin, njezin jedini sin koji je ležao i plakao u onim jaslicama, ali onaj kojega je uistinu gledala kako leži bio je Sin Božji, to što je gledala uspoređivala je s onim što je čitala i čula.“⁶¹ Povjerimo se njoj koja nas bolje od svakog drugog može poučiti kako čitati, promišljati, moliti i promatrati Boga koji se neumorno čini nazočnim u našem životu.

Dano u Rimu pri Svetom Ivanu Lateranskom 30. rujna, na spomendan Svetoga Jeronima, godine 2020., osme moga pontifikata.

FRANJO

⁶⁰ *Ep. 52,7: CSEL 54, 426.*

⁶¹ *Homilia de nativitate Domini IV: PL Suppl. 2, 191.*

SVETI JERONIM, TUMAČ BOŽJE RIJEČI, ASKETA I DUHOVNI VOĐA

Kateheza pape Benedikta XVI. na općoj audijenciji u srijedu 7. studenog 2007.

Draga braćo i sestre!

Zadržat ćemo danas svoju pozornost na svetom Jeronimu, crkvenome ocu koji je u središte svoga života postavio Bibliju: preveo ju je na latinski jezik, tumačio je u svojim djelima, a ponajprije ju je nastojao konkretno živjeti za svoga duga zemaljskog života, unatoč svome poznatome teškom i raspaljivom karakteru što mu ga je dala priroda.

Jeronim se rodio u Stridonu oko 347. godine, u kršćanskoj obitelji koja mu je omogućila prikladan odgoj i obrazovanje, poslavši ga i u Rim kako bi ondje dovršio školovanje. Osjetio je privlačnost svjetovnoga života (usp. Ep. 22,7), no prevladala je kod njega želja i zanimanje za kršćansku vjeru. Primivši krštenje oko godine 366., usmjerio se prema asketskome životu i pošavši u Akvileju, ondje je postao dijelom skupine gorljivih kršćana koju je on sam nazivao sličnom “koru blaženih” (Chron. ad ann. 374), a okupljala se oko biskupa Valerijana. Otišao je potom za Istok te je kao pustinjač živio u Pustinji Kalcidi, južno od Alepa (usp. Ep. 14,10), posvetivši se ozbiljno studiju. Usavršio je svoje poznavanje grčkoga, a počeo je učiti hebrejski (usp. Ep. 125,12), prevodio je kodekse i patristička djela (usp. Ep. 5,2). Razmatranje, samoća, dodir s Riječi Božjom doveli su do dozrijevanja njegova kršćanskoga senzibiliteta. Snažno je osjećao teret svoga nekadašnjeg mladenačkog života (usp. Ep. 22,7), a živo je primjećivao i kontrast između poganskoga mentaliteta i kršćanskoga života. Taj je kontrast postao poznat po dramatičnom i živom “viđenju”, u kojem mu se učinilo

kao da je bičevan pred Bogom, jer je “ciceronovac a ne kršćanin” (usp. Ep. 22,30).

Godine 382. prešao je u Rim gdje ga je papa Damaz, čuvši glas o njegovu asketsku životu i znanstvenoj kompetenciji, uzeo kao tajnika i savjetnika. Ohrabrio ga je i da započne novi latinski prijevod biblijskih tekstova iz pastoralnih i kulturnih razloga. Neke osobe iz rimske aristokracije, posebice plemkinje Paula, Marcela, Asela, Lea i ostale, želeći se posvetiti putu kršćanskoga savršenstva i produbiti poznavanje Riječi Božje, izabrale su ga kao duhovnoga vođu i učitelja u metodičkom pristupu svetim tekstovima.

Nakon smrti pape Damaza, Jeronim je napustio Rim godine 385. i krenuo u hodočašće, isprva u Svetu zemlju, tihu svjedokinju zemaljskoga Kristova života, a zatim u Egipat, zemlju koju su odabrali mnogi monasi (usp. Contra Rufinum 3,22; Ep. 108,6-14). Godine 386. zaustavio se u Betlehemu gdje su, velikodušnošću plemenite gospe Paule, izgrađeni jedan muški i jedan ženski samostan te svratište za hodočasnike koji su dolazili u Svetu zemlju, “misleći kako Marija i Josip nisu imali gdje bi se smjestili” (Ep. 108,14). U Betlehemu je ostao sve do smrti, nastavljajući sa svojom intenzivnom djelatnošću: tumačio je Božju Riječ; branio je vjeru, snažno se suprotstavljajući raznih krivovjermima, poticao je monahe na savršenstvo; poučavao je mlade učenike klasičnoj i kršćanskoj kulturi; pastirskim je duhom primao hodočasnike koji su posjećivali Svetu zemlju. Preminuo je u svojoj ćeliji, u blizini spilje Rođenja, 30. rujna 419./420. godine.

Njegova književna sprema i široka erudicija omogućile su Jeronimu da izvrši reviziju i prijevod mnogih biblijskih tekstova. Riječ je o dragocjenom djelu za latinsku Crkvu i za zapadnu kulturu. Na temelju

izvornih tekstova i zahvaljujući usporedbi s prethodnim prijevodima, on je izvršio reviziju četiriju evanđelja na latinskom jeziku, potom Psaltira, te većeg dijela Staroga zavjeta. Vodeći računa o hebrejskom i grčkom izvorniku, o grčkom prijevodu Septuaginte, kao i o prethodnim latinskim prijevodima, Jeronim je, potpomognut ostalim suradnicima, mogao ponuditi bolji prijevod koji čini takozvanu Vulgatu, “službeni” tekst latinske Crkve. Zanimljivo je primijetiti kriterije kojih se ovaj veliki bibličar držao u svome prevoditeljskom poslu. Otkriva ih on sam kad izjavljuje da poštuje čak i red riječi Svetoga pisma, jer je u njemu, kaže, “čak i poredak riječi otajstvo” (Ep. 57,5), to jest objava. Ističe usto potrebu utjecanja izvornim tekstovima: “Ako bi se podigla kakva raspra među Latinima o Novom zavjetu, zbog različitih oblika teksta u rukopisima, utecimo se izvorniku, to jest grčkome tekstu, na kojemu je napisan Novi savez. Na isti način i za Stari zavjet, ima li razlike između grčkih i latinskih tekstova, pozovimo se na izvorni tekst, hebrejski. Tako sve što izlazi iz izvora, moći ćemo naći i u potocima“ (Ep. 106,2). Jeronim je također tumačio i brojne biblijske tekstove. Po njemu, tumačenja moraju ponuditi različita mišljenja, “tako da oprezan čitatelj, nakon što je pročitao različita tumačenja i nakon što je upoznao različita mišljenja – koja valja prihvatiti ili odbaciti – sam mogne procijeniti koje je najvjerodostojnije te, poput stručnjaka u mjenjačnici, odbaci lažan novac” (Contra Rufinum 1,16).

Snažno je i živo pobijao krivovjerce koji su dovodili u pitanje tradiciju i vjeru Crkve. Dokazao je i važnost i vrijednost kršćanske književnosti, kao već dostojne da je se usporedi s onom klasičnom. Učinio je to napisavši *De viris illustribus*, djelo u kojem Jeronim predstavlja biografije više od stotinu kršćanskih pisaca. Napisao je i životopise monaha, oslikavajući, uz ostale duhovne

životne putove, i monaški ideal. Usto, preveo je razna djela grčkih pisaca. Konačno, u svojoj važnoj zbirci pisama, tom remek-djelu latinske književnosti, Jeronim se pokazuje sa svim svojim značajkama učena čovjeka, askete i duhovnoga vođe.

Dozvolimo i mi da nas, draga braćo i sestre, vodi ovaj mudar učitelj duha. Prihvatimo onaj njegov poziv što ga je jednom uputio Paulinu Nolanskome: “Gledajmo da naučimo na zemlji one istine čija će se trajnost nastaviti i u nebu” (Ep. 53,10).

(Preveo dr. sc. fra Darko Tepert, tekst preuzet s vatikanske internetske adrese)

SVETI JERONIM KAO UČITELJ ŽIVOTA

Kateheza pape Benedikta XVI. na općoj audijenciji u srijedu 14. studenog 2007.

Draga braćo i sestre!

Nastavljamo danas s predstavljanjem lika svetoga Jeronima. Kao što smo rekli, on je svoj život posvetio proučavanju Biblije, tako da ga je moj prethodnik, papa Benedikt XV., priznao “uzornim naučiteljem u tumačenju Svetoga pisma”. Jeronim je u biblijskim tekstovima nalazio radost i naglašavao važnost njihova poznavanja: “Ne čini li ti se da – već ovdje, na zemlji – prebivaš u kraljevstvu nebeskom kad živiš među ovim tekstovima, kad ih razmatraš, kad ne poznaješ i ne tražiš ništa drugo?” (Ep. 53,10). Približiti se biblijskim tekstovima, a posebice Novom zavjetu, bitno je za vjernika, jer “ne poznavati Pisma znači ne poznavati Krista”. Njegova je ova poznata rečenica što ju je citirao i Drugi vatikanski sabor u konstituciji Dei Verbum (br. 25).

Doista “zaljubljen” u Riječ Božju, on si je postavljao pitanje: “Kako bi se moglo živjeti bez poznavanja Pisama po kojima se uči kako upoznati samoga Krista koji je život vjernika?” (Ep. 30,7). Biblija, sredstvo “po kojem Bog svakoga dana govori vjericima” (Ep. 133.13), postaje tako poticaj i izvorište kršćanskoga života za sve situacije i za svaku osobu. Čitati Pismo znači razgovarati s Bogom: “Moliš li – piše Jeronim nekoj plemenitoj djevojci u Rim – razgovaraš sa Zaručnikom; čitaš li, On ti progovara” (Ep. 22,25). Proučavanje i razmatranje Pisma čine čovjeka mudrim i mirnim (usp. In Eph., prol.). Naravno, da bi se moglo sve dublje prodirati u Riječ Božju, potrebno je ustrajno i sve zauzetije čitanje. Tako je Jeronim preporučivao svećeniku Nepocijanu: “Često čitaj božanska Pisma. Čak neka Sveta knjiga nikad ne bude ispuštena iz

tvojih ruku. Iz nje nauči ono čemu moraš poučavati druge (Ep. 52,7). Rimskoj plemenitašici Leti dao je ovakve savjete za kršćanski odgoj kćeri: “Gledaj da ona svakoga dana prouči koji odlomak Svetoga pisma... Neka nakon molitve čita, a nakon čitanja moli... Neka, umjesto nakita i svilenih halja, ona zavoli božanske Knjige” (Ep. 107,9.12). Razmatranjem i poznavanjem Pisma “održava se ravnoteža duše” (Ad Eph., prol.). Samo duboki duh molitve i pomoć Duha Svetoga mogu nas uvesti u razumijevanje Biblije: “Pri tumačenju Svetoga pisma uvijek nam je potrebna pomoć Duha Svetoga” (In Mich. 1,1,10,15). Strastvena ljubav prema Pismima oblijevala je dakle čitav Jeronimov život, ljubav koju je on uvijek nastojao prenijeti i na vjernike. Jednoj je duhovnoj kćeri preporučivao: “Ljubi Sveto pismo i mudrost će te ljubiti; ljubi ga nježno, i ono će te čuvati; časti ga i zamilovat će te. Neka ti ono bude poput tvojih ogrlica i tvojih naušnica” (Ep. 130,20). I nastavlja: “Ljubi poznavanje Pisma, pa nećeš ljubiti poroke tijela” (Ep. 125.11).

Za Jeronima temeljni je kriterij ispravne metode tumačenja Pisama bio sklad s učiteljstvom Crkve. Za njega se autentično tumačenje Biblije moralo uvijek skladno slagati s vjerom Katoličke Crkve. Tako je opominjao: “Nastavi čvrsto prianjati uz tradicionalni nauk kojem si poučen, da možeš poticati na zdrav nauk i pobijati one koji mu se protive” (Ep. 52,7). Na osobiti način, budući da je Isus Krist utemeljio svoju Crkvu na Petru, svaki kršćanin – zaključuje sveti Jeronim – mora biti u zajedništvu “s katedrom svetoga Petra. Znam da je na toj stijeni izgrađena Crkva” (Ep. 15,2). Slijedom toga, bez okolišanja, izjavljuje: “Ja sam uz bilo koga tko je u jedinstvu s Petrovom stolicom” (Ep. 16).

Jeronim, naravno, ne zanemaruje ni etički vidik. On čak često podsjeća na obvezu usklađivanja života s

božanskom Riječi. Takva dosljednost neodvojiva je od kršćanina, a posebice to vrijedi za propovjednika, tako da ga ne osramote njegova djela koja su u neskladu s njegovim riječima. Ovako potiče svećenika Nepocijana: “Tvoja djela neka ne poništavaju tvoje riječi, da se ne bi dogodilo da kad propovijedaš u Crkvi netko u sebi kaže: ‘Zašto onda baš ti ne radiš tako?’ Baš je simpatičan onaj učitelj koji, punoga trbuha, razglaba o postu; i lopov može govoriti protiv škrtosti, ali kod svećenika Kristova misao i riječ moraju se slagati” (Ep. 52,7). U jednom drugom pismu Jeronim ponavlja: “Ako i posjeduje sjajan nauk, ostaje posramljena ona osoba koju vlastita savjest osuđuje” (Ep. 127,4). I dalje govoreći o dosljednosti, primjećuje: “Evangelje treba prevesti u postupke istinske ljubavi, jer svako je ljudsko biće prisutno u samoj osobi Kristovoj. Obraćajući se, primjerice, prezbiteru Paulinu (koji će kasnije postati biskup Nole i svetac), Jeronim ga ovako savjetuje: “Pravi je hram Kristov duša vjernika: uresi to svetište, uljepšaj ga, postavi u njega svoje prinose i primi Krista. Čemu ukrašavati zidove dragocjenim kamenjem, ako Kristu umire od gladi u osobi nekog siromaha?” (Ep. 58,7). Jeronim to još pojašnjava: valja “odjenuti Krista u siromasima, pohoditi ga u onima koji trpe, nahraniti ga u gladnima, dati mu prebivalište u onima bez krova nad glavom” (Ep. 130,14). Ljubav prema Kristu, hranjena studijem i razmatranjem, omogućuje nam da nadiđemo svaku teškoću: “Ljubimo i mi Isusa Krista, tražimo uvijek zajedništvo s njime: tada će nam izgledati lako što je teško” (Ep. 22,40).

Jeronim, kojega je Prosper iz Akvitanije opisao kao “uzor života i učitelja ljudskoga roda” (Carmen de ingratis, 57), ostavio nam je i bogat i raznolik nauk o kršćanskoj askezi. On podsjeća da odvažno nastojanje oko savršenstva zahtijeva trajnu budnost, česta mrtvenja (ipak,

uz umjerenost i razboritost), ustrajan intelektualni i fizički rad poradi izbjegavanja lijenosti (usp. Epp. 125,11 i 130,15), a osobito poslušnost Bogu: “Ništa... se ne dopada toliko Bogu koliko poslušnost..., koja je najizvrsnija i jedina krepost” (Hom. de oboedientia: CCL 78,552). U put askeze mogu se uvrstiti i hodočašća. Jeronim je na osobiti način dao poticaj hodočašćima u Svetu zemlju, gdje su hodočasnici prihvaćani i ugošćivani u zdanjima koja podignuta uz betlehemski samostan, zahvaljujući velikodušnosti plemkinje Paule, Jeronimove duhovne kćeri (usp. Ep. 108,14).

Ne može se prešutjeti ni doprinos što ga je Jeronim dao kršćanskome odgoju (usp. Epp. 107 i 128). On želi odgojiti “dušu koja mora postati hramom Gospodnjim” (Ep. 107,4), “dragi kamen” u očima Božjim (Ep. 107,13). Dubokom intuicijom on savjetuje da se ta duša sačuva od zla i od grešnih prigoda, da se isključe dvojbeni i rastresujuća prijateljstva (usp. Ep. 107,4 i 8-9; usp. i Ep. 128,3-4). Ponajviše potiče roditelje da ostvare mirno i radosno ozračje oko svoje djece, da ih potaknu na učenje i rad, služeći se pohvalama i natjecateljskim duhom (usp. Epp. 107,4 i 128,1), da ih ohrabruju na nadilaženje teškoća, da u njima gaje dobre navike i paze da ne preuzmu loše jer – i ovdje navodi rečenicu Publilija Sirca što ju je čuo u školi – “teško ćeš uspjeti ispraviti stvari na koje si se bezbrižno navikao” (Ep. 107,8). Roditelji su prvotni odgojitelji djece, prvi učitelji života. Jeronim vrlo jasno, obraćajući se majci neke djevojčice i spominjući potom oca, upozorava, gotovo izričući temeljnu potrebu svakoga ljudskog stvorenja koje počinje svoj život: “Neka ona u tebi nađe učiteljicu i u tebe, u svome neiskusnom djetinjaštvu, gleda s divljenjem. Ni u tebi, ni u svome ocu neka nikad ne vidi postupke koji bi vodili prema grijehu kad bi ih ona počela oponašati. Sjetite se da... je lakše

možete odgajati primjerom nego riječju” (Ep. 107,9). Među glavnim Jeronimovim intuicijama u smislu pedagogije valja istaknuti važnost što ju je pripisivao zdravom i integralnom odgoju od najranijega djetinjstva, posebnoj odgovornosti roditelja, važnosti ozbiljnoga moralnoga i vjerskoga odgoja, potrebi učenja za potpun ljudski rast. Usto tu je i ono što je u starini prilično neočekivano, ali za Jeronima od životne važnosti, a to je davanje značaja ženi kojoj on priznaje pravo na potpuno obrazovanje: ljudsko, školsko, vjersko i profesionalno.

Ne možemo zaključiti ove kratke bilješke o velikome crkvenom ocu, a da ne spomenemo doprinos što ga je dao očuvanju pozitivnih i vrijednih elemenata stare hebrejske, grčke i rimske kulture u kršćanskome svijetu koji se rađao. Jeronim je prepoznao i usvojio umjetničke vrijednosti, bogatstvo osjećaja i sklad slika prisutne u klasičnim piscima koji odgajaju srce i maštu za plemenite osjećaje. On je ponajprije u središte svoga života i svoga djelovanja postavio Riječ Božju koja čovjeku pokazuje staze života i otkriva tajne svetosti. Za sve to možemo mu biti samo duboko zahvalni.

(Preveo dr. sc. fra Darko Tepert, tekst preuzet s vatikanske internetske adrese)

DUH UTJEŠITELJ (SPIRITUS PARACLITUS) **Enciklika pape Benedikta XV. o sv. Jeronimu¹**

Patrijarsima, primasima, nadbiskupima, biskupima i drugim ordinarijima koji su u zajedništvu s Apostolskom Stolicom, na tisuću i petstotu obljetnicu smrti sv. Jeronima, naučitelja Crkve.

Pozdrav i apostolski blagoslov

Duh Utješitelj, kako bi uveo čovječanstvo u tajne božanstva, obogatio je svijet blagom Svetoga pisma. On je tijekom stoljeća, u svojoj posvemašnjoj providnosti, podigao mnoge svete i učene muževe koji, ne samo da nisu dopustili da to nebesko blago ostane bez ploda, nego su otuda svojim učenjem i djelima pribavljali Kristovim vjernima preobilnu "utjehu Pisma".² Među takvima, općim suglasjem i svjedočanstvima, prvo mjesto zauzima sv. Jeronim, kojega Katolička Crkva časti i priznaje kao od neba nam danog najvećega učitelja u tumačenju Svetoga pisma. Pa kako ovih dana proslavljamo petnaest stoljeća od njegove smrti, nećemo, časna braćo, propustiti tu prigodu a da vam se izravno ne obratimo i ne istaknemo Jeronimove slavne zasluge za ovu svetu znanost.

Svijest nas, naime, naše apostolske službe potiče da vam, u jednu ruku, u cilju napredak ove tako plemenite

¹ Glasilo Vrhbosanske nadbiskupije *Vrhbosna* (ur. Marko ALAUPOVIĆ, za br. 22-24. god. 1920.) samo tri mjeseca nakon izlaska enciklike *Spiritus Paraclitus*, točnije 20. prosinca 1920. god., objavilo je njezin velemajestorski hrvatski prijevod s latinskog izvornika (autor se nije potpisao, str. 233-247). Tekst je ovdje osuvremenio i, oslanjajući se na izvornik i druge prijevode, doradio dr. Dubravko TURALIJA. Otačke bilješke je provjerio, upotpunio, a neke ispravio i nadopunio dr. Josip KNEŽEVIĆ. U izvorniku nema podnaslova, ali naslovi i podnaslovi koji se nalaze u tekstu glavninom odgovaraju onima koje je prevoditelj unio 1920. godine.

² Rim 15,4.

znanosti, predložimo nasljedovati blistavi uzor tako velikoga muža, a u drugu ruku, da svojim apostolskim autoritetom potvrdimo te, vezano za ovu nauku, našim prilikama približimo i prilagodimo spasonosne opomene i propise naših slavnih predšasnika Lava XIII. i Pija X.

I. Kratak povijesni pregled života i rada sv. Jeronima

Sveti Jeronim, *muž izvrsnog katoličkog osjećaja i najbolji poznavatelj svetoga Zakona*³ te *učitelj katolika*⁴ pa posljedično i *uzor krjeposti i uzor svega svijeta*⁵ sjajno je rasvijetlio i oštroumno obranio katoličku nauku o Svetome pismu. Baš zato nam i pruža mnoštvo jezgrovitih uputa, na temelju kojih možemo potaknuti svu djecu Crkve, napose svećenike, na istaknuto štovanje, pobožno čitanje i revno razmatranje svetih knjiga.

Podrijetlo i mladenačka dob

Kao što znate, časna braćo, Jeronim se rodio u mjestasu Stridonu koji je ležao na *negdašnjoj granici Dalmacije i Panonije*.⁶ Pošto je već od kolijevke, tj. s majčinim mlijekom usisao katoličku nauku,⁷ svetim krštenjem u ovome veličanstvenome gradu (Rimu) odjenuo je Kristovu duhovnu haljinu.⁸ Od tada pa kroz sve vrijeme svojega veoma dugoga života cio se je uložio i sav

³ Sulpicius Severus, *Dialogus*, 1,7 (CSEL 1,159).

⁴ Ioannes Eremita Cassianus, *De incarnatione Domini Contra Nestorium*, 7,26 (CSEL 17,384).

⁵ Prosper, *Carmen de ingratis*, 57 (PL 51,98).

⁶ Hieronymus, *De viris illustribus*, 135 (PL 23,715-718).

⁷ Hieronymus, *Epistula ad Theophilum*, 82,2,2 (CSEL 55,109).

⁸ Hieronymus, *Epistula ad Damasum*, 15,1,1; *Epistola ad eundem*, 16,2,1 (CSEL 54,62; 69).

dao u istraživanje, tumačenje i obranu Svetoga pisma. Pošto je u Rimu stekao izobrazbu iz latinske i grčke književnosti, odmah nakon završene retorike, još kao mladić, okušao se u tumačenju Knjige proroka Obadije. Taj studij *iz njegove rane mladosti*⁹ raspirio je u njemu toliku ljubav prema Svetome pismu da je, vođen evanđeoskom riječi, za nađeno blago odlučio žrtvovati sav probitak ovoga svijeta (Mt 13,44).

Na Istoku: Palestina, Kalcijska pustinja,
Carigrad

Tako, unatoč svim rodnim silnicama koje su ga vukle domu, Jeronim ostavlja svoje roditelje i sestru, odriče se bogate trpeze i odlazi na Istok kako bi tamo, čitanjem i izučavanjem svetih knjiga, stekao obilnije Kristovo blago i temeljitiju Spasiteljevu spoznaju.¹⁰ Koliko se je u tome poslu znojio opisuje i sam kada kaže:

Izvanredna me je želja nukala da se prepustim poučiti od drugih, a ne da budem sam svoj učitelj, kako neki krivo pretpostavljaju. U Antiohiji sam često slušao predavanja Apolinara Laodicjeskoga. Poštivao sam ga ali, premda njegov učenik u tumačenju Svetoga pisma, nikada nisam prihvatio nijednu od njegovih sumnjivih ideja u vezi s tumačenjem Pisma.¹¹

⁹ Hieronymus, *In Abdiam Prophetam*, Prologus (PL 25,1097).

¹⁰ Hieronymus, *Epistula ad Eustochium*, 22,30,1 (CSEL 54,189).

¹¹ Hieronymus, *Epistula ad Pammachium et Oceanum*, 84,3,1 (CSEL 55,122-123). Ovdje je riječ je o Apolinarovoj krivovjernoj kristologiji. Naime, na sinodi u Aleksandriji 362. godine sukobili su se apolinaristi i antiohijska škola. Antiohijski predstavnici optuživali su apolinariste da naučavaju kako Krist ima "manjkavo" ljudsko tijelo koje je bez

Iz Antiohije se Jeronim seli u Siriju, u pustinju Kalcis, kako bi što dublje prodro do shvaćanja riječi Božje, a u isto vrijeme, trajnim napornim učenjem, obuzdao žestinu mladenačkih poriva. Podložio se je stezi jednoga obraćenoga Židova koji ga je poučavao hebrejskom i kaldejskom jeziku:

Koliko me je samo muke stajalo, koliko prepreka sam morao svladati... Koliko li sam samo puta klonuo duhom i prestajao učiti da bih se ponovno, u želji za znanjem, latio ostavljenoga posla. To po duši govorim jer sam sve to trpio. Ali ne samo ja nego i oni koji su živjeli sa mnom. Sada sam zahvalan Gospodinu što iz gorkog sjemenja napornog učenja berem slatke plodove obaju jezika.¹²

Sklanjajući se od krivovjercaca koji mu ni u pustinji nisu dali mira, Jeronim odlazi u Carigrad. Biskupom toga grada bio je tada sv. Grgur Nazijanski, čije je ime, radi

duše i uma (tj. bez sjedišta ljudskih razmišljanja – i dobrih i loših). Prema platonističkoj tripartitnoj podjeli, čovjek se sastoji od duše, duha i tijela. Logos bi, prema Apolinaru, zauzeo mjesto Kristove razumske duše. Međutim, onda Krist ne bi bio jednak nama ljudima jer ne bi imao tijelo kao što je naše – dakle sklono grijehu. Zato je na mjesto Kristove razumske duše postavio Logosa kao duhovno počelo Kristova tijela u svrhu “očuvanja” Kristove bezgrješnosti jer ako bi i utjelovljeni Krist imao tijelo kao naše i sve centre u kojima su sjedišta ljudskog razmišljanja, onda bi i on bio sklon grijehu. Inače, apolinarizam je prouzročio pojavu monofizitizma te kasnije monoenergizma i monoteletizma zanemarujući sve ljudsko u Kristu. Jeronim se, dakle, pravda da je doduše slušao Apolinarova predavanja koji je u međuvremenu osuđen kao heretik na Prvom carigradskom saboru 381. god., ali kaže da na Apolinarove sumnjive ideje glede Kristova razuma, na čije bi mjesto došao *Logos*, nikada nije pristao (vidi: Charles KANNENGISSER, “Apollinare di Laodicea [apollinarismo]”, u: NDPAC, 417-421.).

¹² Hieronymus, *Epistola ad Rusticum*, 125,12.

izrazite učenosti, bilo na glasu (Grgur Teolog). Njega si uze Jeronim kroz gotovo tri godine za vođu i učitelja u tumačenju svetih knjiga. U to vrijeme Jeronim na latinski jezik prevodi i *Origenove propovijedi* o proročkim knjigama, a zatim i *Euzebijev Chronicon*, tj. ljetopis. Naposljetku je dovršio i svoj komentar o *Izajinu viđenju serafâ*.

U Rimu kod pape Damaza

Težak položaj kršćanstva u Carigradu vratio je Jeronima u Rim. Tu ga je raširenih ruku primio papa Damaz koji ga je imenovao i tajnikom u upravi Opće Crkve.¹³ Premda su ga obveze vezane uz tu službu silno zaokupile,¹⁴ svejedno je i dalje neumorno proučavao svete knjige, prepisivao i uspoređivao rukopise,¹⁵ ali i odgovarao na teška pitanja koja su mu dolazila sa svih strana te poučavao svoje učenike i učenice u znanosti Svetoga pisma.¹⁶

U tome nizu obveza papa Damaz mu je dodatno povjerio vrlo tešku zadaću: reviziju latinskog prijevoda Novoga zavjeta. Tu je obvezu Jeronim izvršio s velikim oštroumljem i jasnom pronicljivošću suda. Egzegeti se i dandanas dive tome pothvatu sve više cijeneći Jeronimovo djelo.

¹³ Hieronymus, *Epistola ad Geruchiam*, 123,9; *Epistola ad Principiam*, 127,7,1.

¹⁴ Hieronymus, *Epistola and Principiam*, 127,7,1.

¹⁵ Hieronymus, *Epistola ad Damasum*, 36,1; *Epistola ad Marcellum*, 32,1.

¹⁶ Hieronymus, *Epistola ad Asellam*, 45,2; *Epistola ad Marcellinum et Anapsychiam*, 126,3; *Epistola ad Principiam*, 127,7.

Sjedokosi učenik u Betlehemu

Jeronim je svim svojim bićem čeznuo za svetim mjestima u Palestini pa se je, odmah poslije smrti pape Damaza, povukao u Betlehem. Tamo je, uz Kristove jaslice, osnovao samostan, gdje se je posvema posvetio Bogu, a ostatak svojega vremena posvetio je u proučavanju i predavanju Svetoga pisma. Tako sam o sebi ponovno svjedoči:

Već mi je kosa prosjedila i glava bi mi više pristajala učitelju negoli učeniku. Bez obzira na to, ipak sam pošao u Aleksandriju, k Didimu kako bih slušao njegova predavanja. Njemu u mnogome imam zahvaliti jer me je naučio onomu što nisam znao, a od onoga što sam znao nisam odustao, premda je Didim o tome poučavao drugačije. Svijet je istina mislio da nemam više što naučiti. Ali sam s velikim trudom i žrtvom ponovno u Jeruzalemu i Betlehemu slušao noćna Baraninova predavanja. Bojao se je naime Židova pa me je podsjetio na evanđeoskog Nikodema.¹⁷

Međutim, nije se samo zadovoljio predavanjem i uvaženošću svojih učitelja, nego se u svojem umnome napretku poslužio i raznovrsnom drugom znanstvenom spremom. Pošto je otpočeka pribavljao sebi najbolje rukopise i komentare Svetoga pisma, pregledao je i knjige brojnih sinagoga kao i dio cezarejske knjižnice koju su osnovali Origen i Euzebije. Uspoređivanjem tih kodeksa sa svojim rukopisima nastojao je utvrditi izvorni oblik i pravi smisao biblijskoga teksta. Kako bi to ostvario

¹⁷ Hieronymus, *Epistola ad Pammachium et Oceanum*, 84,3,1.

proputovao je Palestinom uzduž i poprijeko držeći se načela o kojemu je pisao Domnionu i Rogacijanu:

U tajne Svetoga pisma jasnije će ući onaj koji je svojim očima vidio Judeju i prepoznao u njoj tragove iščezlih gradova od kojih neki i danas nose isto ime, a neki su ga promijenili. Ta je misao i mene zaokupljala i vodila dok sam u pratnji ponajboljih židovskih učenjaka obilazio pokrajinu čije ime odzvanja na usnama svih kršćana.¹⁸Tako je Jeronim, tumačeći Pavlove poslanice te ispravljajući latinske kodekse Staroga zavjeta na temelju grčkih rukopisa i nanovo prevodeći skoro sve njegove knjige na latinski jezik, slatkim kruhom neprestano hranio svoju duh. Usto je sabranog braći svakodnevno tumačio svetopisamske tekstove i odgovarao na pisma koja su mu pristizala sa svih strana svijeta, a sadržavala su još uvijek nerazjašnjene poteškoće pojedinih biblijskih redaka. Uz sve to, istim žarom je pobijao neprijatelje katoličke nauke i jedinstva. I tako je silna ljubav prema Svetome pismu gorjela u njegovu srcu da nije posustao u pisanju i diktiranju sve dok mu ruka nije klonula i glas utihnuo u blagoj smrti. Ne žaleći truda, ni noćnih bdijenja, ni troškova, ustrajao je sve do duboke starosti danonoćno razmatrati uz jasle nad zakonom Gospodnjim. Iz te svoje samoće koristio je Crkvi puno više nego da je sav svoj život proveo u Rimu – glavnome gradu svijeta.

¹⁸ Hieronymus, *Ad Domnionem et Rogatianum in I Paralipomenon*, Praef. (PL 29,423).

II. Jeronimove ideje i nauka

Poslije Jeronimova kratkog životopisa i djelatnosti, pristupimo, časna braćo, promatranju njegove nauke o božanskome dostojanstvu i posvemašnjoj istini Svetoga pisma.

Činjenica nadahnuća Svetoga pisma

Jamčimo vam da u spisima *najvećega naučitelja* nećete naći ni jedne stranice koja jasno ne svjedoči da su svete knjige napisane pod nadahnućem Duha Svetoga, da je Bog njihov začetnik i da su sve kao takve povjerene Crkvi. Tako tumači Jeronim, ali tako čvrsto i trajno tvrdi i Opća Katolička Crkva.¹⁹ Uvjerava nas kako su knjige Svetoga pisma sastavljene pod nadahnućem, sugestijom i poticajima Duha Svetoga pa čak i njegovim kazivanjem u pero kao da ih je sam Duha Sveti napisao ili izdao. Pritom Jeronim ne sumnja u to da su se pojedini pisci svetih knjiga, u potpunoj slobodi i svaki prema svojoj prirodi i karakteru, odazvali istome Božjem nadahnuću i surađivali s njime.

Jeronim ne tvrdi samo ono opće, tj. zajedničko svojstvo svetih pisaca kako su pri pisanju slijedili Duha Božjeg tako da se posljedično Bog ima držati glavnim autorom svega onoga što Sveto pismo znači i kazuje, nego točno i razlikuje karakteristične osobine svakog pojedinca. Svaki se je od svetih pisaca poslužio svojim vlastitim sposobnostima i moćima u rasporedbi građe, u narječju, u književnim vrstama i u književnome obliku izričaja. Na tom temelju Jeronim ustaljuje posebni značaj, pa ako hoćete, i posebne karakteristike pojedinca, osobito prorokâ i apostola Pavla. To Božje i čovječje zajedništvo u radu pri

¹⁹ Conc. Vatic. I., s. III. Constit. De fide cath. cap. 2.

sastavljanju jednoga te istoga djela Jeronim osvjetljuje slikom zanatlije koji se pri izradi određenoga predmeta služi svojim alatom. Što god, dakle, sveti pisci govore riječi su Gospodnje a ne njihove vlastite i što god Gospodin progovara na njihova usta, to govori kao kroz alat ili instrument (usp. Ps 88).

Posvemašnjost nadahnuća Svetoga pisma

Ako se pitamo, kako razumjeti Božje djelovanje na svetoga pisca, kao i shvaćanje Boga kao glavnoga uzroka Pisma, vidjet ćemo da su Jeronimove riječi u potpunosti usklađene sa sveopćom katoličkom naukom o nadahnuću. Po njegovu sudu, Bog darom svoje milosti rasvjetljuje piščev um obzirom na istinu koju on prenosi ljudima *ex persona Dei* ili *u osobi Boga*. Osim toga, sam Bog pokreće piščevu volju i potiče ju na pisanje. Konačno, Bog je na poseban i stalan način uz pisca dok ovaj ne napiše knjigu. Upravo na temelju toga osobitoga Božjega sudjelovanja, Jeronim dokazuje veličanstvenu izvrsnost i dostojanstvo Svetoga pisma. Tu znanost svetih knjiga uspoređuje s dragocjenim blagom (usp. Mat 13,44; vidi: Ps 77) ili skupocjenim biserjem (usp. Mt 13,45) te tvrdi da se u njima nalazi svo Kristovo blago²⁰ i plemeniti metali kojima se okiva i uređuje Božja kuća²¹.

²⁰ Hieronymus, *Quaestiones in Genesim*, Praef. (PL 23,984).

²¹ Hieronymus, *In Agg. (Commentariorum In Aggeum Prophetam Liber Unus)* (PL 25,1402); 2,1, *In Gal. (Commentariorum In Epistulam Beati Pauli Ad Galatas Libri Tres)*, 2,10 (PL 26,338); Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

Posljedice nadahnuća

Sveti bi se Jeronim ne samo riječju nego i primjerom tako utjecao Svetome pismu da bi se u svim prijepornim pitanjima oslanjao na Bibliju kao na najopremljeniju vojarnu. Iz toga arsenala vadio je svjedočanstva kojima se koristio u nepobitnim dokazima protiv zabluda. Tako je na primjer Helvidiju, poricatelju Bogorodičina djevičanstva, jasno i bez okolišanja odgovorio:

*Kao što ne niječemo ono što je napisano, tako isto odbijamo ono što nije napisano. Da se je Bog rodio od djevice to vjerujemo jer tako i čitamo. Da je Marija poslije poroda izgubila svoje djevičanstvo to pak ne vjerujemo jer tako ne čitamo.*²²

Nadalje, protiv Jovinijana istim oružjem brani katoličku nauku o staležu djevičanstva, o ustrajnosti, o samoodricanju i o zasluženoj vrijednosti dobrih dijela:

*Protiv pojedinih njegovih teza najviše ću se boriti svjedočanstvom Svetoga pisma da me ne bi tužakao brbljajući kako sam ga, tobože, više svladao svojom rječitošću negoli silom istine.*²³

²² Hieronymus, *Adversus Helvidium*, 19 (PL 23,212). Helvidije nam je danas potpuno nepoznat. Naime, poznajemo ga samo iz Jeronimova djela koji je napisao protiv njegova nauka. Najvjerojatnije je bio Rimljanin, laik, te je slabo poznavao teologiju. Napisao je jedno djelo (danas izgubljeno) protiv monaškog života i protiv djevičanstva post partum Blažene Djevice Marije (vidi: Sergio ZINCONE, „Elvidio“, u: NDPAC, 1462-1463).

²³ Hieronymus, *Adversus Iovinianum*, 1,4 (PL 23,225). I o Jovinijanu znamo vrlo malo prije njegova dolaska u Rim oko 385. godine. Najvjerojatnije da je bio Jeronimov vršnjak. Čini se da je bio monah i asket, podrijetlom iz Milana. Naučavao je protiv trajnog djevičanstva Blažene Djevice Marije te je poticao posvećene djevice na brak

Protiv istoga heretika, a u obranu svojih knjiga Jeronim piše sljedeće:

*Ispalo je kao da ga je trebalo moliti da popusti preda mnom, a nije; i kao da se protiv svoje volje i pokraj velikoga svojega otpora nije dao uhvatiti u verige istine, a je.*²⁴

Obzirom na sve knjige Svetoga pisma, u komentaru Knjige proroka Jeremije, koju zbog smrti nije uspio dovršiti, Jeronim piše sljedeće:

*Ne valja se povesti za zabludom ni roditelja ni pređa, već treba slušati autoritet Svetoga pisma i zapovijed Božanskog Učitelja.*²⁵

Evo kako poučava Fabiolu o načinu i taktici pobijanja protivnika:

Budeš li dobro izobražena u Božanskome pismu i zapamtiš li da su zakoni njegovi a njegova svjedočanstva okovi istine, uhvatit ćeš se u koštac s protivnicima, svezat ćeš ih i svezane odvesti u sužanjstvo te vratiti

omalovažavajući djevičanstvo. Čini se da je prvo živio rigorozno monaštvo, ali se poslije prepustio perverznom životu zbog čega ga Jeronim naziva „kršćanskim Epikurom“ (PL 23,211). U glavnom, vodio je kampanju protiv monaškog ideala kakav je zagovarao Jeronim što je naravno izazvalo Jeronimovu reakciju te je napisao spis *Adversus Iovinianum* (vidi: Jean GRIBOMONT, „Gioviniiano“, u: NDPAC, 2260-2261).

²⁴ Hieronymus, *Epistula ad Pammachium*, 49. al. 48,14,1 (CSEL 54,371).

²⁵ Hieronymus, *In Jer.* (Commentariorum in Hieremiam Prophetam libri sex) 9,12 (CSEL 59,348).

*negdašnje neprijatelje i sužnje slobodnoj djeci Božjoj.*²⁶

Jeronim naučava da je prije svega čuvanje svetih knjiga pa onda i njihovo oslobođenje od svake zablude i laži nužno za uspostavljanje saveza s njihovim božanskim nadahnućem i vrhovnim autoritetom. To načelo Jeronim je primio od predaje Otaca koja je poučavana u najpoznatijim školama Zapada i Istoka. Kada su Jeronima, prigodom započete revizije Novoga zavjeta, a sve opet po nalogu pape Damaza, neki “čovječuljci” častohlepno prekoravali što je tobože na svoju ruku pokušao *ispraviti u evanđeljima nešto što se ne samo protivi autoritetu otaca nego i općeprihvaćenom mišljenju*, odgovorio im je ukratko da nije tako glup, a ni prostački neuk da bi mislio kako u riječima Gospodinovim čovjek ima išta ispraviti ili pomisliti da nešto od toga nije od Boga nadahnuto.²⁷ A kod razlaganja prvoga viđenja proroka Ezekijela o četiri evanđelja slično primjećuje:

*Da je čitavo tijelo i da su leđa puna očiju bit će jasno svakome tko se ne čudi, nego zamjećuje da u evanđeljima nema ništa što ne bi svijetlilo i svjetlom svojim rasvjetljivalo svijet pa i ono što je na oko sićušno i neznatno sjajno odsjeva blještavilom Duha Svetoga.*²⁸

Što gore tvrdi o evanđeljima to Jeronim, kao temeljni princip katoličke egzegeze o svim drugim *Gospodinovim riječima*, isto uči i brani u svojim ostalim komentarima. I upravo po tome obilježju Jeronim smatra

²⁶ Hieronymus, *Epistula ad Fabiolam*, 78,30. al. 28 mansio (CSEL 55,73).

²⁷ Hieronymus, *Epistula ad Marcellam*, 27,1,1 (CSEL 54,223-224).

²⁸ Hieronymus, *In Ezech.* (Commentariorum In Ezechielem Prophetam Libri Quatuordecim), 1,15-18 (PL 25,28).

da se razlučuje pravi prorok od onoga lažnoga (usp. Mih 2,11; 3,5). Evanđelje ili riječi Gospodinove su istina, a kod njega reći znači učiniti (usp. Mih 4,1). Stoga, Sveto pismo ne može lagati (usp. Jr 31,35), a i grijeh je govoriti da Sveto pismo laže (usp. Nah 1,9) pa čak i spomenuti sam pojam pogreške kada je riječ o Bibliji.²⁹ Još veli sveti naučitelj da on *drugačije gleda na apostole, a drugačije na profane pisce jer prvi uvijek govore istinu, dok se ovi drugi, kada su u pitanju ljudi, u koječemu varaju.*³⁰ Pa ako se dogodi i to da Sveto pismo tvrdi i nešto što je nevjerojatno, ipak tvrdi istinu.³¹

Jeronim naučava nadalje da:

*u toj riječi istine, kako u izričaju tako i u tvrdnjama, ne može se naći nikakvo stvarno ni jezično protuslovlje, nikakvo nesuglasje, nikakav nesklad.*³² *Ako se, dakle, čini da je Sveto pismo u proturječju, oba su citata istinita bez obzira na njihovu različitost.*³³

Pošto se Jeronim čvrsto držao toga načela, uložio je sav svoj trud i znanje u rješavanju prividno oprečnih mjesta svetih knjiga. A kada bi ustvrdio da s određenim biblijskim citatom još nije na čistu, prigodno bi se vraćao na nj ispitujući ponovno postavljene poteškoće. Ipak, u tome ga ispitivanju katkad sreća ne bi poslužila. Unatoč tomu, nikada nije prišio ni jednome od svetih pisaca bilo kakvu varku jer *tako* – kaže, *rade bezbošci Celso, Porfirije*

²⁹ Hieronymus, *Epistula ad Pammachium*, 57,7,4 (CSEL 54,512-516).

³⁰ Hieronymus, *Epistula Theophilum*, 82,7,2 (CSEL 55,114).

³¹ Hieronymus, *Epistula ad Vitalem*, 72,2,2 (CSEL 55,9).

³² Hieronymus, *Epistula ad Damasum*, 18,7,4 (CSEL 54,83); Usp. Hieronymus, *Epistula ad Paulam et Eustochium ad Marcellam*, 46, 6, 2 (CSEL 54,334-336).

³³ Hieronymus, *Epistula ad Damasum*, 36,11,2 (CSEL 54,277).

*i Julijan.*³⁴ U tom pogledu slaže se u svemu s Augustinom koji mu u jednome od pisama piše kako gaji veliko strahopoštovanje i uvjerenje kako ni jedan sveti pisac pri pisanju nije pogriješio, pa ako se u svetim knjigama i namjeri na nešto što se naoko protivi istini, nipošto ne misli tako, nego pripisuje pogrešku ili oštećenome rukopisu ili neupućenu prevoditelju ili priznaje da sâm još uvijek nije dopro do razumijevanja svetoga teksta. Na to se Augustin nadovezuje:

*Znam, moj brate, da ti isto tako sudiš. Posve sam uvjeren, velim, kako ni ti sam ne želiš da čitamo tvoje knjige onako kao što čitamo proročke ili apostolske spise u koje je grijeh sumnjati jesu li oslobođene bilo kakve zablude.*³⁵

Enciklika pape Lava XIII. *Providonosni Bog (Providentissimus Deus)* potvrđuje Jeronimovu nauku

Gore ukratko izneseni prikaz tumačenja sv. Jeronima zorno prikazuje, ali ujedno i osvjetljuje nauku kojom je blagopokojni naš predšasnik Lav XIII. razložio prastaru i postojanu vjeru Crkve da je Sveto pismo posve slobodno od bilo kakve zablude:

Tako je nemoguće da božansko nadahnuće bude izvrgnuto ikakvoj pogibelji zablude je samo po sebi ne samo da isključuje svaku zabludu, nego je nužno i odbacuje jer se mora dozivati u pamet činjenica kako Bog, koji je

³⁴ Hieronymus, *Epistula ad Pammachium*, 57,9,1 (CSEL 54,518).

³⁵ Augustin, *Ad S. Hieron., inter epist. S. Hier.*, 116,3 (CSEL 55,399).

*vrhovna istina, ne može biti začetnik nikakve zablude.*³⁶

Spominjući u istome kontekstu definicije Florentinskoga i Tridentskoga sabora, koje je potvrdila i Vatikanska sinoda, Lav XIII. na sve to nadovezuje i ove riječi:

*Obzirom, dakle, na nemogućnost zablude u nadahnutim knjigama, nimalo se ne mijenja stanovište našega pitanja time što se je Duh Sveti služio ljudima kao oruđem za pisanje kao da bi se time što god krivo moglo potkrasti, ne doduše glavnome autoru knjige nego nadahnutim piscima. Ali, vrhunaravnom svojom silom, Duh Sveti ih je tako potaknuo i pokrenuo na pisanje da je s njima sudjelovao i pri pisanju te su oni pravo shvatili i to vijerno htjeli napisati te neprevarljivom istinom prikladno izreći sve ono i samo ono što im je On naložio: drugačije ne bi ni bio autor svega Svetoga pisma.*³⁷

III. Pobijanje modernih teorija koje napuštaju Jeronimovo i Lavovo načelo

Te riječi našega predšasnika ne daju mjesta nikakvoj sumnji niti nejasnoći. Ali time je žalost još veća zbog toga što se je, ne samo izvan Crkve nego također među samom djecom Katoličke Crkve – štoviše među samim klericima i učiteljima svetih znanosti – našao ne mali broj duhova koji su se oholo uzdali u svoj vlastiti sud te o ovoj stvari ili su potpuno zabacili ili su prikriveno napadali crkveno

³⁶ Leon XIII, *Providentissimus Deus*, usp. *Ench. Bibl.*, br. 125.

³⁷ *Ibid.*, usp. *Ench. Bibl.*, br. 124.

učiteljstvo. Mi, dakako, odobravamo nakanu onih koji, obzirom na sveti tekst, traže nove puteve i načine za rješenje svoje i tuđe poteškoće pomažući se pritom svim rezultatima znanosti i zdrave kritike. Ali će i takvi tužno zalutati s puta ako ne budu marili za propisima našega predšasnika i ako prekorače međe i granice što su ih odredili sveti oci.

Pobija se teorija dvaju elemenata Svetoga pisma: glavni, tj. vjerski i uzgredni, tj. profani

Unutar ovih propisa i granica nikako se ne uklapa mišljenje nekih modernih pisaca koji umeću razliku između glavnoga elementa Svetoga pisma ili tzv. religijskoga čimbenika i uzgrednoga elementa ili tzv. profanoga čimbenika. I time se, naravno, nadahnuće proteže na sve biblijske retke i pojedine biblijske riječi, ali se u isti mah i suzuje. Ograničavajući posljedice nadahnuća, tj. istinu Svetoga pisma na isključivo glavni, tj. religijski čimbenik, prema zastupnicima teorije dvaju elemenata, Bog u Svetome pismu ima na umu i uči samo ono što spada na vjeru. Ostalo, pak, što spada na profane nauke i što donekle, poput vanjske odjeće, ima zaodjenuti božansku istinu sam Bog pripušta ljudskoj sposobnosti i prepušta piščevoj slabosti. Posljedično, prema tim jednostranim mišljenjima, ne bi bilo nikako čudno ako bi se u fizičkim, povijesnim i drugim sličnim pitanjima u Bibliji namjerilo na mnogo toga što se nikako ne da uskladiti s današnjim napretkom znanosti.

Ima i onih koji tvrde da njihove podmetnute teze o dva elementa nisu u opreci s propisima našega predšasnika Lava XIII., koji je navodno izjavio da sveti pisac o prirodnim stvarima govori prema vanjskome nahodjenju koje je varljivo. Međutim, same papine riječi jasno pokazuju kako je ta tvrdnja ne samo smiona nego i lažna.

Treba uzeti u obzir vanjski izgled stvari, kako to mudro tumači papa Lav XIII. po sv. Augustinu i sv. Tomi. Ali iz toga ne slijedi nipošto zaključak da je Sveto pismo zagađeno bilo kakvom zabludom jer načelo zdrave filozofije je nepobitno, a kaže da se ljudska sjetila nikako ne varaju kod neposredne spoznaje svojega objekta.

Naš predšasnik, prije svega, otklanjajući svaku razliku između tzv. glavnog i uzgrednog čimbenika, pa posljedično ukidajući i svaku dvosmislenost blistavo jasno pokazuje na koji se način najlakše može udaljiti od istine ispravne nauke: *u pitanju o istini svetih tekstova ne treba toliko istraživati što je Bog rekao, nego više treba promisliti motive zbog čega je to rekao*. Isti papa naučava kako se božansko nadahnuće proteže na sve dijelove Svetoga pisma bez ikakva izbora i bez ikakve razlike i kako nije moguće da bi se koja zabluda potkrala u nadahnuti tekst: *bio bi veliki grijeh ograničiti nadahnuće samo na neke dijelove Svetoga pisma ili priznati da se je sam sveti pisac prevario*.

Pobija se mišljenje koje suzuje povijesni karakter svetih knjiga razlučujući apsolutnu od relativne istine

Također i oni koji misle da se povijesni dijelovi Svetoga pisma ne oslanjaju na *apsolutnu* istinu događaja nego samo na *relativnu*, tj. na ono što ljudi obično misle, udaljuju se od crkvene nauke koja je potvrđena autoritetom sv. Jeronima i drugih otaca. Takvi se na žalost ne ustručavaju insinuirati takav zaključak iz samih riječi pape Lava, govoreći kako je tobože rekao da se postojeća načela prirodnih znanosti mogu primijeniti i na povijesne nauke. Tvrde dakle: kao što su sveti pisci na polju fizičkoga reda govorili prema vidljivim pojavama, tako su također pripovijedali događaje, koje ni sami nisu znali,

nego su ih čuli od priprostih ljudi ili od lažnih svjedoka. Uz to govore i to kako sveti pisci nisu istaknuli izvore svojim izvještajima niti su pripovijedanja drugih prihvatili kao svoja.

Eto zbog čega opširno treba pobiti teoriju koja vrijeđa našega predšasnika. Treba je pobiti jer je kriva i puna zabluda. Kakva je to sličnost između fizike i povijesti? Dok se fizika bavi *osjetilnim pojavama ili fenomenima*, zbog čega i mora biti u skladu s osjetilnim receptorima, povijest se bavi činjenicama, a glavni zakon joj glasi ovako: *spisi treba da su u suglasju s događajima, tj. onako kako su se doista i zbili*. Ako bi se gornja tvrdnja pojedinih modernih pisaca prihvatila kako bi se onda u biblijskoj povijesti mogla očuvati nepogrešiva istina u koju naš predšasnik uzduž svega svojega pisanja ne da dirati? Ali, ako tvrdi da se na povijest i na srodne znanosti mogu primijeniti načela koja vrijede i u fizici, time ne postavlja opći i apsolutan zakon, već samo savjetuje da se poslužimo sličnom načinom pri pobijanju lažnih prigovora protivnika i pri obrani povijesne istine Svetoga pisma.

Pobija se mišljenje koje niječe objektivnu istinu biblijskih izvještaja

Zagovornici novina ne staju ovdje nego idu tako daleko da se pozivaju i na svetoga učitelja Jeronima kako bi obranili svoje teze. Govore da je sam Jeronim tvrdio da se Biblija drži vjernosti i reda povijesnih činjenica ne prema objektivnoj istini, nego prema mišljenju svojih suvremenika i da je to vlastitost zakona povijesti.³⁸ Tu se dakako nedolično izvrcu Jeronimove riječi koje u ovome

³⁸ Hieronymus, *In Jer.* (Commentariorum in Hieremiam Prophetam libri sex) 23,15-17 (CSEL 59,348); *In Matt.* 14,8 (PL 26,98); *Adv. Helv.*, 4 (PL 23,195-197).

slučaju služe zlonamjernim zaključcima. Svatko može lako provjeriti da Jeronim ne kaže da se sveti pisac u pripovijedanju događaja, zbog svojega tobožnjeg neznanja objektivne istine, prilagođuje pogrešnome pučkome mišljenju, nego kaže da se sveti pisac u opisu osoba i stvari služi običnim načinom govora samoga puka. Tako, npr. kada sv. Josipa naziva Isusovim ocem sam Jeronim, tijekom svojega razlaganja, jasno pokazuje što misli pod pojmom oca.

Prema Jeronimovu razumijevanju “pravi zakon povijesti” iziskuje da se pisac kod takvih naziva, gdje je uklonjena svaka pogibao zablude, drži običajnog načina izražavanja zato što činjenice služe kao zakon i norma. Što bismo rekli na to kada i sami čitamo kako sam naš učitelj gdje god iznosi biblijske događaje istim načinom kojim nudi istine koje moramo prihvatiti vjerom potrebnom za spasenje? Doista, u komentaru Poslanice Filomenu piše ovako: *Evo kako tumačim što vidim: Vjeruje li tko u Boga Stvoritelja ne može u nj ispravno vjerovati ako prije ne uzvjeruje da je istina ono što je pisano o Božjim svecima.* Navodeći potom brojne starozavjetne primjere, zaključuje ovako: *Tko god ne vjeruje sve ovo i drugo što je pisano o svecima ne vjeruje u Boga svetaca.*³⁹ Jeronim se, dakle, u potpunosti slaže s Augustinom koji je skupio zajedničko razumijevanje svega staroga kršćanstva kada je napisao:

Mi sveto vjerujemo i sve ono što god nam o Enohu, Iliji i Mojsiju svjedoči Sveto pismo svojim vrhunaravnim učiteljstvom na temelju sigurnih i veličanstvenih svjedočanstava svoje

³⁹ Hieronymus, *In Philem.* (Commentariorum in Epistulam Beati Pauli ad Philomenem Liber Unus), 4 (PL 26,609); Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

istinitosti... razlog, dakle, zašto vjerujemo da je Djeвица Marija rodila (Isusa), nije taj što (Isus) ne bi mogao drugačije živjeti u pravome tijelu ili se na drugačiji način pojaviti među ljudima (kako je to tvrdio Faust), nego zato jer vjerujemo da je tako pisano u Svetome pismu, kojemu ne možemo uskratiti svoju vjeru, ako hoćemo ostati kršćani i zadobiti spasenje.⁴⁰

Pobija se mišljenje koje napada istinu Svetoga pisma teorijom prikrivenoga citiranja i prividne povijesnosti

Sveto pismo ima i drugih protivnika. Mislimo sada na one koji se koriste točnim i, unutar svojih granica, vrijednim načelima kako bi uzdrmali temelje istinitosti Svetoga pisma i potkopali katoličku nauku koju su nam predali oci. Da je još među živima, Jeronim bi bez ustezanja odapeo oštre strijele svojega jezika prema takvima koji se ne, mareći za osjećaj i sud Crkve, odveć lakoumno utječu tzv. prikrivenome citiranju ili navođenju koje se podrazumijeva (*ad citationes quas vocant implicitas*) i pripovijestima samo naoko povijesnima. Usto tvrde da se u svetim knjigama nalaze neke književne vrste u koje se nikako ne uklapa potpuna ili posvemašnja istina Svetoga pisma. Osim toga o postanku Biblije brane takvo mišljenje koje ne samo da zadire u njegov autoritet nego ga i posve ruši.

⁴⁰ Augustinus, *Contra Faustum*, 26,3,6 (CSEL 25/1,730-731).

Pobija se mišljenje koje niječe materijalnu
cjelovitost Svetoga pisma pomoću tzv.
raznovrsnih kompilacija

A kako tek da sudimo one koji kod razlaganja evanđelja umanjuju ljudski, a obaraju božanski ugled? Po njihovu umovanju riječi i djela Gospodina našega Isusa Krista do nas nisu došli u svojoj cjelovitosti i nepromijenjenom stanju. Isti ti nastavljaju da su oni, koji su savjesno napisali sve ono što su vidjeli i čuli, koliko god suprotno svjedočili, što se napose vidi u četvrtome evanđelju, sami mnogo toga dodali i izmislili, a dijelom i kompilirali iz pripovijesti vjernika kasnijega vremena. Stoga su, opet po njihovu shvaćanju, vode koje izvire iz dva izvora danas u jednome te istome koritu tako pomiješane da se više ne mogu razlučiti niti jednim sigurnim kriterijem. Međutim, posve su drugačije razumjeli povijesnu vrijednost evanđelja Jeronim, Augustin i drugi crkveni naučitelji o kojoj svjedoči onaj koji je vidio, a “istinito je svjedočanstvo njegovo. On zna da govori istinu da i vi vjerujete” (Iv 19,35). Jeronim ponajprije osuđuje krivovjernike koji su podmetnuli lažna evanđelja zbog toga što su “pokušali više urediti pripovijest negoli ustaliti povijesnu istinu.”⁴¹ Zato baš suprotno piše o kanonskim knjigama: *Nitko neka ne sumnja da se je doista dogodilo ono što je napisano.*⁴² Tu se ponovno slaže s Augustinom koji o evanđelju krasno govori: *Ovo je istina jer je vjerno i po duši napisano te se svaki koji vjeruje evanđelju hrani istinom, a ne postaje instrumentom laži.*⁴³

⁴¹ Hieronymus, *In Matt. Prol.* (PL 26,98).

⁴² Hieronymus, *Epist. ad Fabiolam*, 78,1,1 (CSEL 55,49); usp. *In Marc.*, 1,13-31.

⁴³ Augustinus, *Contra Faustum*, 26,8 (CSEL 25/1, 737).

Jeronimova nauka je Kristova nauka

Sada vidite, časna braćo, s kolikom revnošću morate nastojati da se djeca Crkve velikom marljivošću kao i sveti oci, klone lude samovolje mišljenja. Ta će se svrha lakše postići, ako i klerike i laike, koje je Duh Sveti povjerio vašoj upravi, uvjerite kako Jeronim i drugi crkveni oci nigdje drugdje ne naučavaju svoju nauku nego u školi samoga božanskoga učitelja Isusa Krista. Čitamo li možda gdje god da je Gospodin drugačije mislio o Svetome pismu? Same njegove riječi “pisano je” (Mt 21,13; Lk 19,46) i “treba da se ispuni Pismo” (Iv 2,17; 13,10) prostiru pred nas nepobitan dokaz koji dokrajčuje svaku raspru o tome pitanju.

Zadržimo se ipak, nakratko, kod ove nauke. Tko ne zna ili tko se ne sjeća da je Gospodin Isus, u svojim govorima pred pukom bilo na gori uz Genezaretsko jezero bilo u nazaretskoj ili kafarnaumskoj sinagogi, iz svetih knjiga i uzeo ključna načela svoje nauke i svjedočanstava? Zar isto tako nije odande vadio i neuništivo oružje kojim se koristio u raspravi s farizejima i saducejima? Bilo da naučava ili da raspravlja, iz svakoga dijela Svetoga pisma navodi tekstove i primjere, pripisujući im ujedno takav autoritet kojemu treba nužno vjerovati. Tako se, na primjer, bez razlike poziva na Jonu i Ninivljane, na kraljicu od Sabe i Salomona, na Iliju i Elizeja, na Davida, na Nou, na Lota, Sodomljane i Lotovu ženu (usp. Mt 12,3.39-42; Lk 17,26-29.32). A o istinitosti Pisma sam svjedoči: “Ni jedno slove, ni jedan potezić iz Zakona neće proći dok se sve ne zbude” (Mt 5,18), ili: “Pismo se ne može dokinuti” (Iv 10,35). Stoga: “Tko ukine jednu od tih, pa i najmanjih zapovijedi i tako nauči ljude, najmanji će biti u kraljevstvu nebeskom” (Mt 5,19). Da bi apostoli, što ih je imao brzo ostaviti na zemlji, bili prožeti tom naukom, prije negoli je užišao na nebo, “otvori im pamet

da razumiju Pisma te im reče: – Ovako je pisano. Krist će trpjeti i treći dan uskrsnuti od mrtvih” (Lk 24,45).

Prema tome, Jeronimova nauka o nadahnuću i istinitosti Svetoga pisma, jednom riječi, jest nauka Kristova. Stoga, svesrdno opominjemo svu djecu Crkve a osobito one koji poučavaju svećeničke kandidate u ovoj svetoj nauci, neka neprestano hode stopama Stridonskoga Naučitelja. Plod toga njihova nastojanja bit će bez sumnje taj da će, kao i Jeronim, jednako štovati blago Svetoga pisma i da će iz toga blagovališta ubirati najslađe plodove.

IV. Praktične upute za proučavanje Svetoga pisma u duhu sv. Jeronima

Slijedeći Velikoga Naučitelja kao vođu i velemajstora, uz već rečene dobitke, steći ćemo mnoge druge izvrsne plodove.

Velika ljubav prema Svetome pismu

Istaknimo najprije ono što nam je pred očima, tj. onu silnu ljubav prema Svetome pismu koju je Jeronim posvjedočio primjerom cijeloga svojega života i riječima punim Duha Božjega. Tu istu ljubav je danomice nastojao raspiriti u srcima vjernika. U osobi djevice Demetriade kao da sve opominje:

*Ljubi Sveto pismo i ljubiti će te mudrost; voli ga i čuvat će te; časti ga i grlit će te! Neka ti ono bude nakit na prsima i na ušima!*⁴⁴

Doista, stalnim čitanjem Biblije te ispravnim i temeljitim proučavanjem pojedinih knjiga, ali i redaka i

⁴⁴ Hieronymus, *Epist. ad Demetriadem*, 130,20 (CSEL 56,201); usp. Izr 4,6.8.

riječi, sam je Jeronim, kao ni jedan pisac crkvene starine, stekao nevjerojatnu vještinu u uporabi Svetoga pisma. Njegovu izvrsnu biblijskome znanju, kao i oštroumlju, treba pripisati i njegov prijevod, tzv. *Vulgate* koji, prema sudu svih nepristranih kritika točnijom i ljepšom izradom po izvorniku, natkriljuje sve druge prijevode. *Vulgata*, koja je obilježila višestoljetnom *upotrebom u Crkvi* ima se po odredbi Tridentskoga sabora držati za autentičnu i kao takva se ima koristiti kako u nastavi tako i u liturgiji.⁴⁵ I ako nam Bog u dobroti svojoj produlji život, živa nam je želja, vidjeti ispravljenu *Vulgatu* i, prema autentičnome tekstu starih rukopisa, vraćenu u svoju prvobitnu čistoću. To je, naravno, težak i mukotrpan posao što ga je blagopokojni naš predšasnik Pio X. brižno povjerio sinovima sv. Benedikta pa smo čvrsto uvjereni da će taj posao uroditi novim sredstvima za razumijevanje Svetoga pisma.

Ljubav prema Svetome pismu toliko se ističe u Jeronimovim spisima da su ti listovi, da tako kažemo, nanizani tekstovi riječi Božje. I kao što sv. Bernardu ništa nije prijalo što nije imalo ukusni začim imena Isusova, tako se ni naš Jeronim nije više veselio nikakvome spisu u kojemu ne bi sjalo svjetlo Svetoga pisma. Stoga je bezazleno pisao novoobraćenome sv. Paulinu, nekadašnjem uglednom senatoru i konzulu:

Kada bi se ti u svojim spisima dao osloniti na ovaj temelj (poznavanje Svetoga pisma) ili bolje, kada bi ih svojim znanjem doveo do savršenstva, tvoje knjige ne bi zaostajale za drugima u ljepoti stila, ni učenosti riječi, a niti bogatstvu latinskog teksta... Kada bi svojom

⁴⁵ *Conc. Trid., Sess. 4 Decr. de ed. et usu ss. Ilibrorum; usq. Ench. Bibl., br. 61.*

*mudročću i rječitošću spojio još i ljubav ili razumijevanje Svetoga pisma, brzo bih te vidio na vrhu gdje držiš palmu među našim piscima.*⁴⁶

Čistoća srca

Kako da, radosni u nadi i s uspjehom, tražimo ovo dragocjeno blago što ga je Otac Nebeski podario svojoj djeci za utjehu tijekom zemaljskoga putovanja? Čak nam i to sv. Jeronim pokazuje svojim primjerom. Prije svega, upućuje nas na to da se revno pripremimo i da svoju volju dobro oraspoložimo za svete nauke. Pogledajmo ga samo poslije njegova krštenja! Da odstrani sve vanjske zapreke koje bi mu mogle smetati kod svete njegove odluke, ugledao se je na čovjeka koji je našavši blago, “sav radostan ode, proda sve što ima i kupi tu njivu” (Mt 13,44). Drugim riječima, odreče se prolaznih i ništavnih naslada ovoga svijeta te željno potraži samoću i prihvati se strogog življenja jer se sâm uvjerio u pogibelj koja je prijetila njegovu spasenju, a ticala se je zamamljivosti svjetskih poroka.

Poniznost duha

Pošto je odstranio zapreke, Jeronimu je preostalo da pripravi i svoj duh kako bi postigao Kristovu nauku i obukao onoga koji je “krotka i ponizna srca” (Mt 11,30). kada se je započeo baviti studijem Svetoga pisma dogodilo mu se ono što je u sebi iskusio i sam Augustin. Augustin se je kao mladić uvelike bavio čitanjem Ciceronovih spisa i drugih latinskih pisaca. I kada se ono u

⁴⁶ Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 58,9,2; 11,2 (CSEL 54, 539-540).

početku pokušavao usredotočiti na čitanje Svetoga pisma, još uvijek je mislio da

*je Sveto pismo nevrijedno u usporedbi s Ciceronovim dostojanstvom. Oholost moja snebivala se je nad priprostim biblijskim načinom, a um mi nije probijao u njegovu srž. Što se je tko više ponizio to je Sveto pismo više raslo u njegovim očima. Ali, ja sam prezirao biti malen i u nadutosti svojoj umisli sam sebi da sam velik.*⁴⁷

Poput Augustina i Jeronim je, makar povučen u samoću, toliko čeznuo za profanom književnošću da ga je prostodušni rječnik Svetoga pisma priječio u njemu upoznati poniznoga Krista.

*Pa sam tako nesretnik ostavljao, a onda opet posezao za Ciceronom. Poslije čestih noćnih bdijenja, poslije suza koje je mamila uspomena na prošle mi grijehe, iz dubine svojega srca uzeo bih Plauta u ruke. Kada bi ponovno ušao u sebe počeo bih čitati proroke, ali bi mi brzo omrznuo neuglađeni stih pa kako kod slijepih svojih očiju nisam vidio svjetla, tužio sam se poradi toga ne na svoje oči nego na sunce.*⁴⁸

Ali, nije prošlo puno i sv. Jeronim je toliko uz ljubio ludost križa da nam i danas služi kao živi dokaz kako poniznost i pobožnost duha pomažu razumijevanju Biblije.

⁴⁷ Augustinus, *Confessiones*, 3,5 (CSEL 33/1,50); usp. 8,12 (CSEL 33/1,193-196); hrv. prijevod: Sv. Aurelije Augustin, *Ispovijesti* (Zagreb: KS, 1973.).

⁴⁸ Hieronymus, *Epist. ad Eustochium*, 22,30,2 (CSEL 54,189-190).

Duh molitve

Kako je, dakle, bio čvrsto uvjeren da kod razlaganja Svetoga pisma treba pomoć Duha Božjega (usp. Mih 1,10,15) i da se kod čitanja i razumijevanja Biblije treba držati onoga smisla što ga zahtijeva Duh Sveti kao njezin začetnik (usp. Gal 5,19), ovaj je sveti muž, služeći se naravno i molitvama svojih prijatelja, tako ponizno zazivao Božju pomoć i Duha Utješitelja. Zato i čitamo da se je na početku razlaganja svetih knjiga preporučivao pomoći Božjoj i molitvama svoje braće i da je na kraju njima prepisivao svoj sretni uspjeh, a ne sebi.

Štovanje crkvene tradicije

Jeronim, kao što se je u jednu ruku uzdao u milost Božju, tako se, u drugu ruku, posve prepuštao vodstvu crkvenih otaca pa je stoga i spravom tvrdio da *sve svoje znanje ima zahvaliti ne sebi, tj. učiteljici oholosti, nego slavnim muževima Crkve.*⁴⁹ Priznaje doista da se *pogledom na svete knjige nikada nije uzdao u svoje sile.*⁵⁰ U jednome pismu Teofilu, aleksandrijekome biskupu, ovako priopćuje normu po kojoj je uredio svoj život i svoje svete nauke:

*Znaj da nam ništa ne bi trebalo više ležati na srcu od toga da zaštitimo kršćanstvo, da ne prekoračimo granica što su ih postavili oci i da vazda imamo na pameti rimsku vjeru koju je proslavio Apostol.*⁵¹

⁴⁹ Hieronymus, *108 sive Epitaphium S. Paulae*, 26,2 (CSEL 55,344).

⁵⁰ Hieronymus, *Ad Domnionem et Rogatianum in I Paral*, Praef. (PL 29,423).

⁵¹ Hieronymus, *Epist. ad Theophilum*, 63,2 (CSEL 54,586).

Odanost Crkvi

Jeronim je, svom svojom dušom, pokorno odan upravo Crkvi, našoj vrhovnoj učiteljici u osobi rimskih papa. Evo kako iz sirijske pustinje i usred progonstva od krivovjernika piše papi Damazu da Sveta Stolica riješi istočnjačku prepirku o otajstvu Presvetoga Trojstva:

Mislio sam, dakle, da mi je služba pitati Petrovu Stolicu za savjet i vjeru koja se proslavlja po ustima svetoga apostola, tražeći otuda hrane za svoju dušu, otuda gdje sam odjenuo Kristove haljine... Ja, ne slijedeći ni jednoga vođu osim Krista, u uskoj zajednici pridružujem se Vašoj blaženosti, tj. Petrovoj Stolici jer znam da je na toj pećini sazidana Crkva... Odlučite, molim Vas svesrdno da ako, Vam se sviđi, govorim o tri hipostaze, a ako naredite neka se poslije Nicejskoga vjerovanja izradi novo da ispovijedamo i mi pravovjerni svoju vjeru slično kao što to čine i Arijevci.⁵²

Konačno, u sljedećem pismu ponavlja ovu veličanstvenu ispovijest:

⁵² Hieronymus, *Epist. ad Damasum*, 15,1,2,4 (CSEL 54,62-65). Riječ je o Arijevu krivovjerju, to jest o arijanizmu. Prema tom aleksandrijskom svećeniku postojalo je vrijeme u kojem Sin (Logos) nije postojao, ali u određenom trenutku Bog ga poziva u postojanja stvarajući ga iz ničega. Prema Ariju, dakle, Sin ne bi bio pravi Bog, nego bi bio posinjen i pripadao bi redu stvorenja. Bio bi doduše najuzvišenije od stvorenja, ali ipak tek stvorenje. Njegov nauk nazvan „arijanizam“ osuđen je na Nicejskom koncilu 325. godine, ali samo Nicejsko vjerovanje ostalo je nedorečeno i nedovršeno, na što Jeronim i upozorava (vidi: Manlio SIMONETTI, „Ario – Arianesimo“, NDPAC, 503-512).

*Ja, međutim, vičem i opet vičem; Ako je tko
sjedinen s Petrovom Stolicom, taj je moj!*⁵³

Držeći se trajno toga pravila vjere u proučavanju Svetoga pisma, Jeronim pobija krivo tumačenje svetoga teksta jednim dokazom da: *takvoga ne prima Crkva Božja.*⁵⁴ A apokrif, na koji se protiv njega pozivao krivovjerac Vigilancije, odbacuje ukratko ovako: *Te knjige nikada nisam čitao jer zašto bi trebalo držati u rukama što Crkva ne drži valjanim?*⁵⁵

Koliko je Jeronim silno revnovao oko čuvanja čistoće vjere pokazuje i njegova velika spremnost upuštanja u polemike protiv otpadnika od Crkve. Te je protivnike Crkve držao, usuđujemo se reći, svojim osobnim neprijateljima.

*Ukratko odgovaram da nikada nisam štedio
krivovjerca i da sam svom dušom nastojao da
neprijatelji Crkve postanu i moji neprijatelji.*⁵⁶

U spisu protiv Rufina kaže:

⁵³ Hieronymus, *Epist ad Damasum*, 16, 2, 2 (CSEL 54,69).

⁵⁴ Hieronymus, *In Dan.* (Commentariorum in Danielelem Prophetam Liber Unus), 3,37 (PL 25,510).

⁵⁵ Hieronymus, *Adv. Vigil.* Contra Vigilantium, 6 (PL 23,360). Vigilancije je bio svećenik iz Galije koji je hodočastio u Svetu zemlju. U Betlehemu ga je Jeronim ugostio kao hodočasnika. Međutim, na povratku iz Svete zemlje počeo je optuživati Jeronima da je „origenist“. Zatim je napao liturgijsku praksu slavlja svetaca i mučenika, smatrajući sve to praznovjerjem. Na kraju je napao i monaški život kao i celibat. Jeronim mu je žestoko odgovorio u svojem djelu *Contra Vigilantium* kojim ga i žestoko prekorava za njegovo ponašanje. To bi se djelo moglo definirati najpolemičnijim Jeronimovim spisom (vidi: Henri CROUZEL – Lázlo ODRÓBINA, „Vigilanzio“, NDPAC, 5620-5621).

⁵⁶ Hieronymus, *Dial. contra Pelagianos*, Prol. 2 (CCL 80,4); JERONIM, *Dijalog protiv pelagijevaca* (Split: Verbum, 2019.).

*U jednoj se točki nikako ne mogu složiti s tobom a to je da poštedit heretike i da se ne priznam katolikom.*⁵⁷

Međutim, Jeronim je oplakivao njihovo odmetništvo i molio ih da se vrate rascviljenoj Majci koja je jedini izvor spasa (usp. Mih 1,10), a za one koji su *izišli iz Crkve i koji su napustili nauku Duha Svetoga te se povelili za svojim sudom* molio je da se iz svega srca svojega povrate Bogu.⁵⁸

V. Sadašnja nužnost proučavanja Svetoga pisma

Časna braćo, ako je ikada bilo nužnije da se svi klerici i laici prožmu duhom Velikoga Naučitelja to je osobito nužno u ovo naše doba, kada se mnogi uzoholjeni

⁵⁷ Hieronymus, *Contra Rufinum* 3,43 (PL 23,511). Rufin Akvilejski je Jeronimov prijatelj iz studentskih dana u Rimu s kojim se oduševio i za monaški život. To je prijateljstvo bilo glasovito i nadaleko poznato u antici sve dok nije započela tzv „origenistička kontroverzija“ 393. godine, kada je stanoviti monah Atarbije počeo obilaziti samostane skupljajući potpise kako bi se Origena osudilo kao krivovjerca. Naime, Rufin i Jeronim su se razišli jer je Jeronim potpisao za osudu nekih Origenovih teza, dok ga je Rufin branio napadajući Jeronima. Tako su nastala i dva tabora za i protiv Origena na čijim su čelima bili upravo Rufin i Jeronim. Nekada veliki prijatelji postali su veliki neprijatelji koji se nisu libili ni javno kroz tekstove vrijeđati jedan drugoga što su naravno svi mogli čitati (Jeronim je npr. nazivao Rufina „Grunnius“ što bi se moglo prevesti „krmak“ od lat. „grunnire“ – roktati). Iz tih prepiski sa Rufinom nastalo je navedeno Jeronimovo djelo "Apologia contra Rufinum". Svada između Rufina i Jeronima potrajala je do otprilike 410. godine kada je Rufin najvjerojatnije umro jer nakon te godine nije više odgovarao na Jeronimovo izazivanje (O Rufinu vidi: Marijan MANDAC, "Sveti Jeronim Dalmatinac", *Služba Božja*, 1995., 185-186.).

⁵⁸ Hieronymus, *In Is.* (Commentariorum In Isaiam Prophetam Libri Duodeviginti), 16,1-5 (PL 24, 23,235).

svojom tvrdoglavošću dižu protiv vrhovnoga autoriteta, Božje objave i učiteljstva Crkve. Znete – na to nas je već upozorio Lav XIII. – koji se ljudi protive i bore protiv ovih načela i kakve su im zamke i oružje u koje se uzdaju. Svakako ste, dakle, dužni pobrinuti se za što više prikladnijih branitelja ove tako svete stvari. Njima se je boriti ne samo protiv onih koji nijeću cijeli vrhunaravni poredak i koji ne priznaju nikakve objave i nadahnuća Božjega, nego i protiv onih koji željni svojih novotarija drsko tumače Sveto pismo kao knjigu čisto ljudsku ili pak zabacuju crkvenu tradiciju i zanemaruju njezino učiteljstvo. Ti isti ili preziru ili mukom mimoilaze apostolske konstitucije i dekrete papinske komisije za biblijske nauke pa ih lukavo i obijesno izvrću u prilog svojim subjektivnim nazorima.

Bože daj, da svi katolici slijede zlatno pravilo našega Svetoga Naučitelja i da se u potpunoj poslušnosti prema naredbama svete Majke Crkve čedno drže unutar starih granica koje su postavljene od otaca i koje su potvrđene po Crkvi.

Ali, vratimo se svojem predmetu. Pošto su se, dakle, vjernici najprije dobro pripravili pobožnošću i poniznošću, Jeronim ih poziva na proučavanje Biblije.

Proučavanje Svetoga pisma treba svima i
muškarcima i ženama

Jeronim svima opetovano preporučuje svagdanje čitanje riječi Božje:

*Neka tijelo naše ne robuje grijesima pa će tako
ući u nas mudrost. Neka se naš um obrazuje, a*

*duša neka se svakodnevno hrani čitanjem svetih knjiga.*⁵⁹

I u komentaru poslanice Efežanima veli:

*Svom revnošću valja nam čitati Sveto pismo i razmatrati zakon Božji dan i noć, da poput iskusnih mjenjača uzmognemo razlikovati pravi novac od krivoga.*⁶⁰

Od ove općenite dužnosti ne izuzimlje se ni udana žena ni djevica. Rimskoj gospođi Leti Jeronim između ostaloga daje sljedeće upute za odgoj njezine kćeri:

Neka ti ona svaki dan napamet recitira stanoviti odlomak Svetoga pisma... Namjesto dragulja i svilenih haljina neka obljubi svete knjige!... Najprije neka uči Psalterij i u tim pjesmama neka nađe i zabavu, a u Salomonovim Izrekama neka nauči pravila života. U Propovjedniku neka nauči gaziti svjetske strasti, a u Jobu neka se povede za biblijskim uzorom jakosti i strpljivosti. Potom neka prijede na Evanđelja i neka ih više nikada ne ispušta iz ruku. Djela apostolska i Poslanice neka svom dušem usisa u se. Pa kada skladište svoje duše obogati tim blagom neka nauči napamet proroke i Petoknjižje te knjige o Kraljevima i Ljetopise kao i sveske

⁵⁹ Hieronymus, *In Tit.* (Commentariorum in Epistulam Beati Pauli ad Titum Liber Unus), 3,9 (PL 26,594); Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

⁶⁰ Hieronymus, *In Eph.* (Commentariorum in Epistulam Beati Pauli ad Ephesios Libri Tres), 4,31 (PL 26,517); Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

*Ezre i Estere. Konačno, neka bez brige nauči i Pjesmu nad pjesmama.*⁶¹

U istome smislu upućuje i djevicu Eustohiju:

*Čitaj veoma često i uči što više. San neka te shrva s knjigom u tvojoj ruci, a sveti svesci neka dočekaju tvoju glavu kada klone od umora.*⁶²

Kada je napisao i poslao nekrolog za Paulu, Eustohijinu majku, uveliko je pohvalio tu veoma svetu ženu zato što se je, zajedno sa svojom kćeri, izobrazila proučavanjem Svetoga pisma tako da ga je temeljito upoznala i na pamet znala. Osim toga veli i ovo:

Ističem i drugu potankost koja će se njezinim prijateljicama činiti nevjerojatnim. Hebrejski jezik, što sam ga od mladosti s velikim trudom i znojem učio i što ga neumornim vježbanjem učim i dandanas da ga ne zaboravim, htjela je

⁶¹ Hieronymus, *Epist. ad Laetam*, 107,9,12 (CSEL 55,300,302-303).

⁶² Hieronymus, *Epist. ad Eustochium*, 22,17,2 (CSEL 54,165); Sv. Eustohija je bila jedna od četiriju kćeri sv. Paule te je također pripadala krugu svetih žena kojima je Jeronim bio biblijski učitelj na Aventinu u Rimu. To joj je grčko ime od milja, ali pravo joj je ime bilo Julija. Od svih tih žena, mlada Eustohija je najvjerojatnije bila na prvom mjestu. Njihov odnos krasila je jedna izrazita očinsko-djetinja crta. Sv. Eustohija je toliko zavoljela Sveto pismo da je vrlo često bila Jeronimu od velike pomoći pri najtežim poslovima. Izvrsno je vladala grčkim i hebrejskim jezikom. Rodila se oko 368. godine i već je od malih nogu odlučila posvetiti se u potpunosti Kristu i proučavanju Svetog pisma. Bila je ustrajna i marljiva Jeronimova učenica i pomoćnica u radu te je zajedno sa svojom majkom i sv. Jeronimom pošla u Betlehem živeći u betlehemskom samostanu, naslijedivši svoju majku Paulu u vođenju tog ženskog samostana. Umrla je prije Jeronima, najvjerojatnije 419. godine što je dodatno shrvalo i samog Jeronima (vidi: Marijan MANDAC, Sveti Jeronim Dalmatinac, Makaraska: Služba Božja, 1995., 171.).

*i pokojnica naučiti i doista ga je tako usvojila da je hebrejske psalme pjevala i tim jezikom govorila ne unoseći u hebrejski izgovor latinske naglaske. To isto zapažam i kod njezine kćeri Eustohije.*⁶³

Sveti Jeronim ne zaboravlja ni svete Marcele koja je isto tako izvrsno bila upućena u znanost Svetoga pisma.⁶⁴ Tko onda ne bi vidio s kolikom će koristi i slasti uroditi pobožno čitanje svetih knjiga u dobro raspoloženim dušama. Tko god naime pobožnim osjećajem, čvrstom vjerom, poniznim srcem i u želji za napredovanjem pristupi Bibliji, taj će ondje naći i jesti kruha koji je s neba sišao (Iv 6,33) i iskusit će sam u sebi onu Davidovu: “U dubini duše učiš me mudrosti” (Ps 51,8) jer je na ovom stolu riječi Božje *sveti nauk što uči pravoj vjeri i pouzdano vodi u unutrašnjost iza zastor gdje počiva svetinja nad svetinjama.*⁶⁵

Koliko je u našoj vlasti, časna braćo, po primjeru sv. Jeronima, nikada nećemo prestati opominjati sve kršćane, da uznastoje čitanjem proučiti sveta evanđelja Gospodina našega Isusa Krista pa tako Djela apostolska i Poslanice kako bi im riječ Božja iz krvi prešla u život.

Zasluge Biblijskoga društva sv. Jeronima

Stoga se, prigodom ove jubilejske svečanosti rado spominjemo društva koje nosi ime svetoga Jeronima. Ova nam je uspomena time draža što smo i sami sudjelovali kod osnutka i konačnog ustroja ovoga djela. Koliko god smo sretni što smo doživjeli njegov napredak u prošlosti,

⁶³ Hieronymus, *Epist. 108 sive Epitaphium S. Paulae*, 26 (CSEL 55,344-345).

⁶⁴ Hieronymus, *Epist. ad Principiam*, 127,7 (CSEL 56,150-151).

⁶⁵ *Nasljeduj Krista*, 4,11,4.

toliko se unaprijed radujemo i njegovu napretku u budućnosti. Poznata vam je, časna braćo, svrha toga društva. Ono hoće da što dalje raširi četiri evanđelja i Djela apostolska tako da ne bude nijedne kršćanske obitelji bez tih knjiga i da se svi pouče i potaknu na svakidašnje čitanje svetih knjiga. Ovo nam je djelo predragocjeno poradi provjerene mnogovrsne koristi te živo želimo da se ono osnivanjem društva istoga imena i cilja raširi posvuda u vašim biskupijama.

U istom pogledu stječu najveće zasluge za katoličku stvar ljudi iz raznih zemalja koji su svu svoju revnost uložili i koju i dalje ulažu u tiskanje i širenje novih izdanja Novoga zavjeta te odabranih knjiga Staroga zavjeta u zgodnom i praktičnom formatu. Činjenica je da je ovaj apostolat urodio mnogim plodovima u Crkvi Božjoj jer je sada puno više onih koji pristupaju stolu nebeske nauke što ga je Gospodin naš, posredstvom proroka, apostola i naučitelja, podario svemu kršćanskome svijetu.

Dužnosti svećenika

Sveti Jeronim stavlja na srce svim vjernicima proučavanje Svetoga pisma, ali na osobit način tu dužnost stavlja na srce onima koji su pozvani „da nose jaram Kristov“ i propovijedaju riječ Božju. Ovako naime govori svim klericima u osobi monaha Rustika:

Dok si god u svojoj domovini, drži svoju ćeliju za raj, beri različite plodove Svetoga pisma, uživaj slatkoću njegovu i postani što prisniji s njime... Nikada ne ispuštaj iz ruke niti skidaj pogleda svojega sa svete knjige! Nauči Psalterij od riječi do riječi napamet! Ne

*prestaj moliti! Tvoje srce neka je budno i osorno prema oholim mislima.*⁶⁶

A svećenika Nepocijana ovako upućuje:

*Često čitaj Sveto pismo, štoviše ne odlaži svetoga štiva iz svojih ruku! Nauči dobro ono što imaš učiti druge! Čvrsto se drži predane i vjerodostojne nauke kako bi uzmogao poučiti druge u svetoj nauci i pobiti one koji joj se protive.*⁶⁷

Svetome Paulinu doziva u pamet upute što ih je Pavao dao svojim učenicima Timoteju i Titu o poznavanju Svetoga pisma, a onda dodaje:

Svetost bez znanja svrha je samoj sebi. I koliko god, zaslužnim životom, gradi Crkvu Kristovu, toliko joj i škodi ako se ne zna oprijeti protivnicima. Prorok Malahija kaže, a po Malahiji Gospodin: “Svećenikove usne treba da čuvaju znanje, a iz njegovih usta treba tražiti Zakon” (Mal 2,7). I u Ponovljenome zakonu čitamo: “Oca svoga pitaj i poučit će te, pitaj starije (tj. svećenike) pa će ti kazati” (Pnz 32,7). Daniel, pri koncu svojega viđenja veli da pravednici sjaje poput zvijezda, a razumni, tj. učeni poput svoda nebeskoga (usp. Dn 12,3). Vidiš li sada kolika je razvalina između svetosti bez znanja i između svetosti koja se je sjedinila sa znanjem. Jedni se

⁶⁶ Hieronymus, *Epist. ad Rusticum*, 125,7,3 (CSEL 56,125-126).

⁶⁷ Hieronymus, *Epist. ad Nepotianum*, 52,7,1 (CSEL 54,426); usp. *Tit* 1,9.

*uspoređuju sa zvijezdama, a drugi sa samim nebom.*⁶⁸

U pismu Marceli, ovako ironično prekorava svećeničku krjepost bez znanja:

*Oni drže neznanje za svetost, ističući da su učenici ribara. Kao da su zato sveti što ništa ne znaju.*⁶⁹

Ali ove neznalice nisu same, jer, sudeći po Jeronimu, ima i drugih klerika koji griješe nepoznavanjem Svetoga pisma. Sveti Jeronim najozbiljnijim riječima stavlja svećenicima na srce ustrajno vježbanje u svetim knjigama.

Stoga i vi revno uznastojte, časna braćo, da se ove upute svetoga egzegete duboko usadite u srca svećenika jer ovo spada na prvu vašu dužnost da brižno i ozbiljno usredotočite njihovu pažnju na zahtjeve koje pred njih

⁶⁸ Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 53,3,3. (CSEL 54,447-448).

⁶⁹ Hieronymus, *Epist. ad Marcellam*, 27,1,2. (CSEL 54,224); Marcela je pripada krugu svetih žena koje su se okupljale u njezinoj kući na Aventinu u Rimu na molitve i kojima je Jeronim držao predavanja iz Svetog pisma. Ne zna se točno kada je rođena. Obično se misli između 325. i 335. godine. Potječe iz bogate, ugledne i drevne rimske patricijske obitelji. Rano je ostala udovica te se zajedno sa Paulom i drugim udovicama posvetila molitvi, proučavanju Svetog pisma i djelima milosrđa za sve koji su trebali. Kada je Atanazije Veliki bio prognan iz Aleksandrije nakon Nicejskog koncila (340.) Marcela ga je ugostila u svojoj obitelji. Vjerojatno se uz Atanazija zaljubila u asketski način života te se tomu i posvetila i u svojoj kući odvojila kutak za povučenosť i molitvu okupljajući oko sebe žene koje su poput nje težile za istim isposničkim i svetim životom. Presudnu je ulogu odigrao Jeronimov dolazak u Rim (382.) tako da je on postao jednom vrstom njihova duhovnog vodstva ali i tumača Svetog pisma. Doživjela je i Alarikovo pustošenje Rima (410.), ali se spasila bijegom u baziliku sv. Pavla. Kratko nakon toga je preminula (vidi: M. MANDAC, Sveti Jeronim Dalmatinac, 178-179).

stavlja sveta služba, a koje moraju biti dostojni: “Da, usne svećenikove treba da čuvaju znanje, a iz njegovih usta treba tražiti Zakon: ta on je glasnik Jahve nad Vojskama” (Mal 2,7). Neka, dakle, znaju da ne smiju zanemariti i površno shvaćati proučavanje Svetoga pisma niti se predati tim naukama suprotnim načinom od onoga kako ga je pomno izložio Lav XIII. u svojoj enciklici *Providonosni Bog (Providentissimus Deus)*

Upute za studente Biblijskog instituta u Rimu

Svećenici će jamačno postići bolji uspjeh budu li pohađali Biblijski institut u Rimu, što ga je neposredni naš predšasnik, a po željama Lava XIII. osnovao radi koristi svete Crkve kako to sjajno dokazuje iskustvo kroz proteklih deset godina. Ali pošto je ovo pohađanje većini nemoguće, poželjno je, časna braćo, da na vaš poticaj i pod vašim okriljem budu odabrani muževi iz klera koji će doći u Rim kako bi se posvetili biblijskim naukama na našem institutu. Ima pak različitih svrha poradi kojih vaši odabranici mogu slušati predavanja na Institutu. Neki će se prema glavnoj svrsi ovoga velikoga zavoda u biblijskoj znanosti tako usavršiti da će se poslije

*bilo privatno ili javno, vrlo stručno moći baviti tom znanošću i ne samo to nego i pisanjem ili predavanjem, tj. kao profesori u katoličkim školama ili će pak kao pisci moći stati u obranu katoličke istine i štiti dostojanstvo svetih knjiga.*⁷⁰

Drugi pak koji su već upućeni u svetu službu, moći će proširiti znanje onih svetih knjiga što su ga stekli u

⁷⁰ Pius X, *Vinea electa*, od 7. svibnja 1909; usp. A.A.S., I (1909) 447-451; *Ench. Bibl.*, br. 300.

tečajima bogoslovije i ujedno će se bolje moći upoznati s velikim egzegetama kao i s biblijskom literaturom i topografijom i to osobito u praktičnu svrhu kako bi postali izvrsni propovjednici riječi Božje, opremljeni za svako dobro djelo (usp. 2 Tim 3,17).

VI. Svrha proučavanja Svetoga pisma

Primjer i autoritet sv. Jeronima pokazali su nam, časna braćo, kakve su krjeposti nužne da bismo pristupili čitanju i proučavanju Biblije. Ovo su Jeronimove upute kamo spoznaja svetih knjiga ima smjerati i koja joj ima biti svrha.

Asketska svrha – hrana za duhovni život

Prije svega moramo u Svetome pismu tražiti jelo koje ima hraniti i usavršavati duhovni život. U toj nakani Jeronim se naučio danonoćno razmatrati Božji zakon i krijepiti se u svetopisamskim kruhom s neba i slasnom nebeskom mánom.⁷¹ Kako bi naša duša mogla bez toga jela? I kako da čovjek nauči druge putu spasa kada, zanemarujući razmatranje Svetoga pisma, sam sebe ne uči? Ili po kojem bi pravu, držeći se pravila zakona o znanosti i istini, pripadao svetoj službi da je vodič slijepima, svjetlo onih koji leže u tami, učitelj neukih i djece (usp. Rim 2,19), ako se sam ne bavi razmišljanjem ove nauke i ako višnjemu svjetlu zatvori svoju dušu? Koliko, na žalost, ima službenika svetišta koji zbog zanemarivanja Svetoga pisma sami umiru od gladi, a krivi su i za smrt drugih jer je pisano: “Djeca vape za kruhom, a nikoga da im ga pruži” (Tuž 4,4); “Sva je zemlja pusta jer nikoga u srce ne dira” (Jr 12,11).

⁷¹ Hieronymus, *Tract. de Ps.* 147 (PL 26,1257-1262); usp. Ps 1,2, Mudr 16,20.

Apologetska svrha – studij za obranu vjere

Na drugome mjestu, prema prilikama Svetoga pisma, treba iznositi dokaze kojima ćemo osvijetliti, potvrditi i braniti vjerske dogme. U tome pogledu upravo nas i zadivljuje sveti Jeronim jer se bori protiv krivovjeraca svojega vremena. Sva njegova djela sjajno pokazuju kako je moćno oružje koje nudi Sveto pismo kojim se on svesrdno služio u polemici. Ukoliko ga naši moderni egzegeti u tome budu nasljeđovali, urodit će to zacijelo onim plodom što ga naš predšasnik u svojoj enciklici *Providonosni Bog (Providentissimus Deus)* naziva “najpoželjnijim i najpotrebnijim” i da će *uporaba Svetoga pisma utjecati na svu teološku znanost i postati joj dušom.*⁷²

Apostolska svrha – plodno propovijedanje

Napokon, glavna svrha upotrebe Svetoga pisma tiče se svetoga i plodnoga vršenja propovjedničke službe. Drago nam je što ovdje možemo potvrditi riječi Velikoga Naučitelja i ona pravila što smo ih u enciklici *O Ljudskome rodu (Humani generis)* priopćili svima obzirom na propovijedanje riječi Božje. I doista, slavni egzeget Jeronim tako ozbiljno i tako često preporučuje neprekidno čitanje svetih knjiga osobito svećenicima i to baš u svrhu dostojnoga vršenja svoje učiteljske i propovjedničke službe. Njihova riječ, ukoliko nije oživljena Svetim pismom i osnažena njegovom silom, ostaje bez zamaha, bez snage, a ni odgojno nije djelotvorna. *Svećenikov govor neka je začinjen čitanjem Svetoga pisma.*⁷³ *Jer što god se govori u Svetome pismu truba je na pozornost jer jakim zvukom prodire u uši*

⁷² Leon XIII, *Providentissimus Deus*; usp. *Ench. Bibl.*, br. 114.

⁷³ Hieronymus, *Epist. ad Nepotianum*, 52,8,1. (CSEL 54,428).

vjernika.⁷⁴ Ništa toliko ne uznemiruje koliko primjeri iz Svetoga pisma.⁷⁵

VII. Biblijski smisao

Što se tiče uputa Svetoga Naučitelja o pravilima za korištenje Biblijom, one su, istina, ponajviše namijenjene egzegetima. Međutim, ni svećenici ih ne smiju smetnuti s uma pri propovijedanju riječi Božje. Sveti Jeronim nas ponajprije upozorava da s pažnjom treba uvažiti svaku riječ Svetoga pisma kako bi se jasno razabralo o čemu sveti pisac govori. I doista, kako je svakome poznato, sam se Jeronim, u slučaju potrebe, uticao izvornome tekstu, usporedbi raznih tumačenja kao i značenju riječi. Ako bi otkrio kakvu nejasnoću istaknuo bi njezine uzroke da bi tako uklonio bilo kakvu sumnju obzirom na čitani tekst.

Slijedeći našega učitelja, zatim treba istražiti značenje i smisao koji se krije u riječima jer *kod rasvjetljivanja Svetoga pisma prvenstvo nad riječima ima smisao.*⁷⁶ Istina, kod istraživanja značenja svetoga teksta, priznajemo da je Jeronim, potaknut primjerom latinskih i grčkih učitelja, u početku odviše popuštao alegorijskome tumačenju. Ali njegova ljubav prema svetim knjigama i sveudiljna nastojanja oko revizije i dubljeg shvaćanja pisma, postigli su to da je iz dana u dan napredovao u pravome procjenjivanju doslovnog smisla te je u tom pogledu i postavio zdrava načela. Ta načela ćemo sada ukratko i razložiti jer nam i dandanas pokazuju siguran put u razabiranju potpunoga smisla svetih knjiga.

⁷⁴ Hieronymus, *In Amos* (Commentariorum in Amos Prophetam Libri Tres), 3,3-8 (PL 25,1016).

⁷⁵ Hieronymus, *In Zach.* (Commentariorum in Zachariam Prophetam Libri Duo), 9,15 (PL 25, 1488).

⁷⁶ Hieronymus, *Epist. ad Marcellam*, 29,1,3 (CSEL 54,233).

Doslovni smisao – temeljeno pravilo Svetoga pisma

Prije svega moramo paziti na doslovni ili povijesni smisao.

Redovito savjetujem razboritome čitatelju da ne prima neopravdanih tumačenja niti onih koja prema vlastitom hiru i mašti rastavljaju tekst na pojedine komadiće, nego da uvaži cjelokupan kontekst, i to onaj koji je prethodio, onaj koji čita i onaj koji slijedi i tako nađe svezu koja spaja sve što je napisano.⁷⁷

Sve druge vrste tumačenja – poučava Jeronim – oslanjaju se na doslovni smisao kao na svoj temelj,⁷⁸ a ovaj postoji i onda kada se nešto tvrdi u prenesenome smislu jer se često i sama povijest pripovijeda metaforičkim načinom i prikazuje se u slikama.⁷⁹

Neki su, istina, tvrdili da je Jeronim o nekoliko mjesta Svetoga pisma izjavio da nemaju povijesnog smisla. On ih, naime, sam pobija: *Ne niječemo* – kaže, *povijesti, nego dajemo prednost duhovome smislu.*⁸⁰

⁷⁷ Hieronymus, *In Matt.*, 25,13 (PL 26,186).

⁷⁸ Hieronymus, *In Ezech.*, 38,1, 41,23, 42,13 (PL 25,354-363, 403-406, 411); *In Marc.* (Commentarius In Evangelium secundum Marcum), 1,13-31 (PL 30,611-618); *Epist. ad Dardanum*, 129, 6, 1 (CSEL 56,173).

⁷⁹ Hieronymus, *In Hab.* (Commentariorum in Abbacuc Prophetam Libri Duo), 3,14 (PL 25,1328).

⁸⁰ Hieronymus, *In Marc.*, 9,1-7 (PL 30,636-637); usp. *In Ezech.*, 40,24-27 (PL 25,386-388).

Preneseni smisao – ne zanemariti mistični i alegorijski smisao

Kada je ustalio doslovni ili povijesni smisao, Jeronim traži skrovitija i dublja značenja kako bi desertom zasladio svoju dušu. Tako nas uči o Knjizi mudrih izreka, a slično savjetuje i kod ostalih dijelova Svetoga pisma da se ne zadovoljimo samo doslovnim smislom nego,

kao što u zemlji tražimo skriveno zlato, u orahu jezgru i u tvrdome kestenu mekani plod, tako nam i u Svetome pismu valja dublje istražiti smisao riječi.⁸¹

Zato u uputi sv. Paulinu govori ovako:

I sama je ljuska onoga što čitamo u božanskim knjigama svjetla i sjajna; ali je slađa jezgra. Ako hoćeš pojesti jezgru, razbij orah!⁸²

Opominje nas ipak da se držimo stanovitih granica kada je riječ o istraživanju dubljega smisla *da se ne bi*

⁸¹ Hieronymus, *In Eccles.*, 12,9 (PL 23,1169).

⁸² Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 58,9,1 (CSEL 54,538). Riječ je o sv. Paulinu iz Nole (353.-431.) koji je bio rodom iz okolice Bordeauxa. Potječe najvjerojatnije iz kršćanske bogate obitelji. Stekao je ozbiljnu izobrazbu. Prvo je bio državni službenik, kao konzul i upravitelj u svojoj rimskoj pokrajini, da bi se nakon toga posvetio književnosti i umjetnosti. Godine 390. krstio ga je biskup Bordeauxa. Preselio se u Nolu gdje je 409. izabran za biskupa. Još nakon krštenja Paulin se počeo brinuti za siromahe i hodočasnike preporučujući ih kako bi ih mogli primiti u nekom od gostinjaca u Svetoj zemlji. Jedan od tih je bio i spomenuti Vigilancije koji je na povratku iz Betlehema širio loš glas o Jeronimu i štovanju svetih relikvija. Postojala su i Paulinova pisma Jeronimu, no nažalost danas su izgubljena. Umro je u Noli 431. godine (vidi: M. MANDAC, Sveti Jeronim Dalmatinac, 182-183).

činilo kao da preziremo siromaštvo doslovnoga smisla, dok tražimo bogatstvo duhovnoga značenja.⁸³ Stoga zamjera mnogim mističnim tumačenjima starih pisaca ponajviše zato što se nikada ne oslanjaju na doslovni smisao:

Sva ona proročanstva što su ih sveti proroci svojim ustima ispjevali ne smiju se svesti na isprazan glas ili na snažne izričaje pukih retoričkih figura, već neka se oslone na tvrdo zemljište, a tek onda, na temelju doslovnoga značenja neka se uzdignu u visine duhovnoga smisla.⁸⁴

U tom pogledu Jeronim mudro primjećuje kako se ne smijemo udaljiti od Kristovih i apostolskih stopa. Premda stari zagovaratelji mističnoga smisla u Starome zavjetu vide pripravu i sjenu Novoga zavjeta pa zato i tumače brojna mjesta u tipskome smislu, ipak ne može se sve svesti na tipsko značenje. U potvrdu tog načela Jeronim se često poziva na apostola Pavla. Gdje ovaj npr. razlaže tajne obzirom na Adama i Evu, ne nijećući pritom njihovo stvaranje, nego na temelju povijesti gradi duhovni smisao pa kaže: “Zbog toga će čovjek ostaviti...”⁸⁵

Držeći se primjera Isusa Krista i apostola te uputa Lava XIII., egzegeti i propovjednici riječi Božje neće zanemariti alegorijski ili tome slične prenesene smisle koje su razvijali oci, pogotovo kada se taj preneseni smisao izvodi iz doslovnoga te se oslanja na brojne autoritete pa se tako umjerenim i diskretnim načinom, na temelju doslovnoga smisla, uzdiže do viših tumačenja. Propovjednici će tako, zajedno sa sv. Jeronimom otkriti

⁸³ Hieronymus, *In Eccles.*, 2,24-26 (PL 23,1065).

⁸⁴ Hieronymus, *In Amos*, 9,6 (PL 25,1090).

⁸⁵ Hieronymus, *In Isa.*, 6,1-7 (PL 24,91-97).

duboku istinu Pavlove riječi: “Sve Pismo, bogoduho, korisno je za poučavanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti” (2 Tim 3,16). Neiscrpna će im riznica Svetoga pisma staviti na raspolaganje bogatstvo primjera i načela kojima će uputiti vjernike na kršćanski život i svetost.

Objektivnost i istina

Što se tiče načina razlaganja i prikazivanja Svetoga pisma, od djelatelja Božjih tajni traži se, prije svega da bude vjeran. U tome smislu Jeronim postavlja načelo da se treba nadasve držati *točnoga tumačenja po istini* i da je *tumač dužan razložiti ne svoje subjektivne ideje i želje, nego ideje svetoga autora.*⁸⁶

Kod *razlaganja Svetoga pisma ne treba forsirati bogatstvo riječi ni govorničke ljepote već znanstvenu vrijednost i jednostavnost istine.*⁸⁷ Izrađujući svoje spise prema toj istini, Jeronim izjavljuje da u svojim komentarima *ne traži da se pohvale njegove riječi, nego da se u pravome smislu razjasne izvrsne besjede svetih pisaca.*⁸⁸ *Razlaganje riječi Božje – kaže, iziskuje takav govor koji bez teškoće tumači samu stvar i pojašnjava smisao te rasvjetljuje tamna mjesta, a da pritom sam sebi ne smeta bujnim zelenilom kićenih riječi.*⁸⁹

⁸⁶ Hieronymus, *Epist.* 49 al. 48,17,7 (CSEL 54,381); Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

⁸⁷ Hieronymus, *In Amos*, Praef. (PL 25,989-990).

⁸⁸ Hieronymus, *In Gal.*, Praef.; Sveti Jeronim, *Tumačenje Pavlovih poslanica: Filemonu, Galaćanima, Efežanima i Titu* (Makarska: Služba Božja, 1998.).

⁸⁹ Hieronymus, *Epist. ad Damasum*, 36,14,2 (CSEL 54, 280); *usp. Epist. ad Cyprianum*, 140,1,2 (CSEL 56,269-270).

Neće biti zgorega da ovdje nanižemo više Jeronimovih tekstova iz kojih se jasno vidi koliko je zazirao od deklamatorske rječitosti koja praznim zvukom i skandiranim riječima traži nerazumno pljeskanje:

*Neću da budeš deklamator i vično brbljalo, nego hoću da se sprijateljiš sa skrovitim smislom pa da tako prodreš do tajni svojega Boga. Odmatati riječi i vičnim govorom oduševljavati neizobraženu svjetinu posao je za luđake...*⁹⁰

*Tko god se i dandanas ubraja među književnike trsi se ne kako bi probio u jezgru Svetoga pisma, već kako bi deklamatorskim cvijećem laskao ušima puka...*⁹¹

*Ne bih ništa govorio onima koji su, poput mene nekoć, proučili profanu književnost te odonda navješćuju svetu riječ kićenom besjedom koju vole ljudske uši pa sada drže za riječ Božju ono što sami govore, a ne vide da je nužno istraživati što su proroci i apostoli htjeli kazati, već subjektivnim uvjerenjima žele prilagoditi neumjesna svjedočanstva i tako ih prikazati kao da je to uzvišeno govorništvo, a ne “nadrirječitst”: nasilnim načinom okretati tekstove protiv samoga smisla i primjenjivati Sveto pismo prema svojim vlastitim nahođenjima.*⁹²

57. Jer bez oslonca na Sveto pismo ne bi ljudi vjerovali ovim brbljalcima kada ne bi svoje

⁹⁰ Hieronymus, *Epist. ad Nepotianum*, 52,8,1 (CSEL 54,428-429).

⁹¹ Hieronymus, *Dialogus contra Luciferianos*, 11 (PL 23,174).

⁹² Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 53,7,2 (CSEL 54,453-454).

izokrenute ideje potkrjepljivali božanskim svjedočanstvima.⁹³

Uistinu, ubrzan i obilat tijekom riječi ne znači ništa snažno, ništa živo, ništa životno, već krhko, uvenulo i mlohavo – nalik na biljku koja se naglo zeleni i buja, a brzo zatim vene i propada... Nasuprot toga, jednostavna nauka evanđelja nalik je na najmanje gorušičino zrno, ne buja nego izraste u drvo tako da ptice nebeske slijeću i sjedaju na nj.⁹⁴

Sam se Jeronim trsi onom svetopisamskom svetošću priprostoga rječnika koji je spojen jasnoćom i naravnom ljepotom:

Neka su drugi rječiti, neka ih kuju u zvijezde, kao što i sami žele, neka iz nadutih usta izlijevaju bujice šumećih riječi: meni je dosta govoriti tako da me razumiju i da u raspravi o Bibliji nasljedujem jednostavnost Svetoga pisma...⁹⁵

I doista: kršćanska egzegeza premda nije bez ljepote riječi, namjerno treba tu ljepotu prekrivati i donekle izbjegavati kako ne bi ispalo da govori taštım filozofskim školama ili šaćici ućenjaka nego svemu ljudskome rodu.⁹⁶

Budu li, dakle, mlađi svećenici ostvarili a stariji prihvatili ove upute i propise, njihova će služba bez sumnje biti, nadamo se, sveta i od prevelike koristi za duše vjernika.

⁹³ Hieronymus, *In Tit.*, 1,10 (PL 26,570).

⁹⁴ Hieronymus, *In Matt.*, 13,32 (PL 26,90).

⁹⁵ Hieronymus, *Epist. ad Damasum*, 36,14,2 (CSEL 54,281).

⁹⁶ Hieronymus, *Epist. ad Pammachium*, 48,4,3 (CSEL 54,350).

Plodovi objektivnog i istinitog proučavanja Svetoga pisma

Preostaje nam još, časna braćo, spomenuti “slatke plodove” što ih je Jeronim ubrao od gorkoga sjemena iscrpnih egzegetskih nauka. Usto se čvrsto nadamo da će se svećenici i vjernici koji su povjereni vašoj brizi oduševiti primjerom ovoga sveca kako bi i sami upoznali i iskusili spasonosnu moć svetih knjiga.

Duša je pobožnoga pustinjaka obilovala tolikim zaključcima koje je bolje iznijeti iz njegovih usta negoli ih razabirati našim riječima. Slušajte što svetac govori o svetoj znanosti svojemu subratu i prijatelju sv. Paulinu:

*Molim te, predragi brate, zar ti se ne čini da smo već u raj u dok živimo među ovim tajnama i da, dok o njima razmišljamo, ništa drugo niti poznajemo niti tražimo?*⁹⁷

Svoju učenicu Paulu ovako zapitkuje:

Molim te, što je svetije od ove tajne? Što je ukusnije od ove slasti? Koji je med slađi od ovoga kada spoznajemo providnost Božju i ulazimo u njegovo svetište, zavirujemo u Stvoriteljevu zamisao i naučavamo riječi svojega Gospodina koje su pune mudrosti koju, mudraci ovoga svijeta izvrću ruglu? Neka drugi uživaju svoje bogatstvo, neka piju iz draguljima ukrašenih čaša, neka se gizdaju svilenim haljinama, neka se ponose pljeskanjem puka, neka je njihovo bogatstvo, uz svu raznolikost njihovih zabava, preobilno. Ali naša slast neka bude ova: dan i noć razmatrati zakon Božji, kucati na vrata dok se

⁹⁷ Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 53,10 (CSEL 54,463).

*ne otvore, primati hranu od Presvetoga Trojstva (usp. Lk 11,5) i, po primjeru Gospodinovu, gaziti po valovlju svjetskoga mora.*⁹⁸

Istoj Pauli i kćeri joj Eustohiji piše u komentaru o Poslanici Efežanima:

*Paulo i Eustohijo, ako išta ima što može uzdržati čovjeka u mudrosti i dušu mu, unatoč svih tjeskoba i bura svijeta, u ravnoteži jest prije svega razmatranje i spoznaja Svetoga pisma.*⁹⁹

Služeći se ovim sredstvom, sam je Jeronim, uza sve nutarnje tegobe i tjelesne bolesti, ipak uživao utjehu mira i duhovne radosti. Bila je to radost koja nije drugovala s ispraznom i besposlenom zabavom, nego se kao plod ljubavi preobražavala u djelotvornu ljubav prema Crkvi Božjoj, ovlaštenoj čuvarici riječi Božje. I doista,

⁹⁸ Hieronymus, *Epist. ad Paulam*, 30,13 (CSEL 54,248). Paula je jedna od rimskih matrona i udovica koje je Jeronim poučavao na Aventinu tijekom svog drugog boravka u Rimu (381.-385). Rodila se 347. godine u slavnoj patricijskoj rimskoj obitelji. Rano se udala i to za poganina koji je bio veoma razuman i susretljiv čovjek te nije imao ništa protiv kršćanstva. U braku s njim je stekla sina i četiri kćerke. Nešto poslije tridesete godine ostala je udovica te se u potpunosti posvetila Kristu i proučavanju Svetog pisma sa Jeronimom sve do kraja života. Odrekla se raskoši te je prvo svoj dom pretvorila u kuću gdje se zajedno i postojano molilo. Život joj je bio obilježen vršenjem djela milosrđa. Međutim, tijekom njezina života u potpunosti je odredio susret s Jeronimom s kojim je počela studirati Sveto pismo. Pošla je sa njim 385. godine u Betlehem gdje su utemeljili muške i ženske samostane, kao i gostinje za hodočasnike. Osobno je vodila ženski samostan, a Jeronim muški. Umrula je 404. godine, a Jeronim je njezinoj kćerki Eustohiji napisao *Pismo 108* koje je zapravo *Epitaf sv. Pauli* (vidi: M. MANDAC, Sveti Jeronim Dalmatinac, 182).

⁹⁹ Hieronymus, *In Eph.*, Prol. (PL 26,439).

gotovo na svakoj stranici svetih knjiga Staroga i Novoga zavjeta čitao je Jeronim kako Duh Sveti slavi Crkvu Božju. Zar nisu pojedine slavne i svete žene, koje zauzimaju često mjesto u Starome zavjetu, unaprijed kao tipske slike, gotovo bez izuzetka, nagovijestile Zaručnicu Kristovu? Svećeništvo i žrtve, obredi i svečanosti kao i svi događaji Staroga zavjeta nisu li bili kao sjene koje su u glavnim crtama unaprijed pokazivale Crkvu? A kako je tek Jeronima dojmila činjenica Božjih svemogućih proročkih i psalmodijskih ispunjenja u Crkvi? Zar nije i sam znao za najveće povlastice Crkve što su ih Krist Gospodin i apostoli dodijelili? Pa kako onda znanost Svetoga pisma ne bi svakodnevno i sa sve većom ljubavlju raspirivala Jeronimovo srce prema Kristovoj Zaručnici?

VIII. Jeronimove borbe protiv zabluda i poticaji na čudoređe

Vidjeli smo već, časna braćo, s kakvim poštovanjem je Jeronim štovao i kako zanosno je ljubio Rimsku Crkvu i Petrovu Stolicu. Vidjeli smo kako se revno borio protiv neprijatelja Crkve.

Otpor prema hereticima

Čestitajući svojem mlađem suborcju sv. Augustinu i radujući se što je zajedno s njime na sebe navukao mržnju krivovjercata, ovako ga Jeronim hrabri:

Čast tvojoj hrabrosti! Sav svijet uprt je u tebe. Katolici te štiju i priznaju kao obnovitelja starodrevne vjere, a što je još dičnije, svi te krivovjerci proklinju pa i mene jednakom

*mržnjom progone te nas željom ubijaju gdje
nas mač njihov ne može dostići.*¹⁰⁰

U spisima Sulpicija Severa Postumijan blistavo potvrđuje svjedočanstvo o Jeronimu:

*Sveudiljna borba protiv zlikovaca i neprestani
duševni dvoboj privukli su na Jeronima mržnju
svih opakih ljudi. Mrze ga heretici jer ih
neprestano pobija. Mrze ga klerici jer
prekorava njihov neuredni život. Ali, svi mu se
dobri ljudi redom dive i ljube ga.*¹⁰¹

Ta mržnja heretika i zlikovaca zadala je Jeronimu svu silu teških muka, osobito kada su pelagijanci u ruljama napali i opustošili betlehemiški samostan.¹⁰²

¹⁰⁰ Hieronymus, *Epist. ad Augustinum*, 141,2; usp. *Epist. ad eumdem*, 134,1.

¹⁰¹ Hieronymus, *Epist. ad Augustinum*, 141,1 (CSEL 56,290-291); usp. *Epist. ad eumdem*, 134,1 (CSEL 56,261-262).

¹⁰² Riječ je o događaju koji je vezan uz pelagijansku kontroverziju. Naime, napad na samostan se dogodio 416. godine pri čemu je bio zapaljen Jeronimov stan. Povod napadu su najvjerojatnije bile Jeronimove žestoke polemike sa pelagijancima koje su uznemirivale njegove staračke dane. Nakon što je Pelagije 415. godine prešao iz Kartage u Jeruzalem, počeo je širiti svoje krivovjerno učenje prema kojem čovjek ako želi može biti bez grijeha i sukladno tome, čovjek se rađa u stanju prvotne svetosti – dakle bez istočnog grijeha. Pelagijevci, mnogobrojni i u Betlehemu jer su ondje uživali prešutnu potporu biskupa Ivana Jeruzalemskog s kojim je i Jeronim bio jedno vrijeme u sukobu (čak je jednom prigodom i izopćio Jeronimov samostan), napali su 416. Jeronimov samostan iz osвете. Bio je to okrutan napad, zapravo opsada u kojoj je zapaljen svečev stan kao i cijela njegova osobna biblioteka koju je skupljao godinama prepisujući razne tekstove crkvenih otaca i pisaca, a pred nasiljem i ubojstvima bio je Jeronim prisiljen sakriti se sa svojom braćom i sestrama, monasima i monahinjama, u samostansku promatračnicu, koja im je zahvaljujući čvrstoj građi spasila život (vidi: Francisco

Jeronim je ravnodušno podnio sva ta zlostavljanja i sve uvrede te nije klonuo duhom jer je bio spreman i umrijeti za obranu Kristove vjere.

Tako piše Aproniju:

Ovo je moja radost kada čujem da se sinovi moji bore za Krista, a tu revnost neka u nama učvršćuje onaj isti kojemu i vjerujemo da za njegovu vjeru drage volje prolijemo svoju krv... Naša je pak kuća što se tiče zemaljskog blaga, progonstvima heretika do temelja razorena, ali je po milosti Kristovoj puna duhovnoga bogatstva. Bolje je naime jesti suh kruh, nego izgubiti vjeru.¹⁰³

Čudoredno služenje Crkvi

Kao što nije nikada podnosio da se zablude nesmetano šire, tako je istom revnošću uperio oštro oružje svojega jezika protiv nečurednosti da prema svojim silama prikaže Crkvu u slavi i bez mrlje, nego da bude sveta i neokaljana (Ef 5,25).¹⁰⁴ Kako žestoko prekora ona koji su obeščastili svoje svećeničko dostojanstvo nedostojnim životom! Kako rječito žigoše poganske običaje koji su velikim dijelom okaljali sam grad Rim! Da bi na svaki način stao na put toj poplavi svih mana i opačina, isticao je izvrsnost i ljepotu kršćanskih krjeposti jer je s pravom bio uvjeren da nema moćnijega ustupka protiv zla kao što je ljubav prema najboljim vrlinama. Tako, energično zahtijeva pobožno i čestito odgajanje mladeži, jedrim

MORENO, *San Girolamo. Temperamento e santità*, Roma: Città nuova ed., 1989., 165-168.).

¹⁰³ Hieronymus, *Epist ad Apronium*, 139 (CSEL 56,267-268).

¹⁰⁴ Hieronymus, 5,27 (PL 26,532).

uputama potiče supruge na stalešku čistoću i svetost života, u duše koje njeguju nježnost usađuje ljubav prema djevičanstvu, hvali tešku ali i slatku disciplinu nutarnjega života, svim žarom stavlja svima na srce prvu zapovijed kršćanske vjere: praktična provedba zapovijedi ljubavi zajedno s ljudskim radom izbacila bi društvo iz raznih meteža i sretno ga opet privela k mirnome redu.

O toj ljubavi čujemo ga gdje divotno govori sv. Paulinu:

*Duša vjernika je pravi Kristov hram. Uresi taj hram! Ukrasi ga! Položi tu žrtvene darove i tu primi Krista! Kakva korist ako zidovi blistaju u sjaju dragog kamenja, a Krist u siromahu umire od gladi.*¹⁰⁵

Na drugu pak zapovijed o radu nagovara ljude ne samo svojim spisima, nego i vlastitim primjerima svojega života i to tako da je Postumijan, poslije svojega šestomjesečnoga boravka s Jeronimom, izjavio:

*Sav je vazda zaronjen u čitanje. Sav je zadubljen u knjige. Ne miruje ni danju ni noću. Vazda ili nešto čita ili piše.*¹⁰⁶

Žarkom ljubavi prema Crkvi odišu i Jeronimovi komentari, u kojemu ne propušta prigode da ne proslavi Kristovu zaručnicu. U njegovu tumačenju proroka Hagaja čitamo ovako:

Skupila se je sva dragocjenost Crkve, tj. pravednici svih naroda. Slavom se je ispunila kuća Gospodinova, tj. Crkva Boga živoga, stup i utvrda istine. Po ovim dragocjenim kovinama

¹⁰⁵ Hieronymus, *Epist. ad Paulinum*, 58,7,1 (CSEL 54,536-537).

¹⁰⁶ Postumianus, *Dial.*, 1,9 (CSEL 1,161).

*Crkva Spasiteljeva postaje slavnijom od negdašnje sinagoge. Tim dragim kamenjem gradi se kuća Kristova i pruža joj se vječni mir.*¹⁰⁷

A u pregovoru Evanđelja po Mateju kaže ovako:

*Crkva je sazidana Božjom riječju na stijeni, nju je Kralj uveo u svoju odaju. Njoj je, kroz otvor tajnog silaska, pružio svoju ruku.*¹⁰⁸

Izgrađivanje ljubavi prema Crkvi

Jeronim, naš slavni naučitelj, razmatrajući o Crkvi razmatra o Gospodinu našem Isusu Kristu. Kako se glava ne da odijeliti od tijela tako se uz revnost prema Crkvi vezuje i ljubav prema Kristu koja je prvina ploda istraživanja Svetoga pisma. Jeronim je bio čvrsto uvjeren u to da je znanje svetih knjiga praktični put do spoznaje i ljubavi Isusa Krista te nas bez ikakva oklijevanja uvjerava:

*Neznanje je Svetoga pisma neznanje Krista.*¹⁰⁹

U tom smislu piše sv. Pauli:

*Kako bismo mogli drugačije i živjeti ako ne bismo poznavali Sveto pismo? Po njemu upoznajemo samoga Krista, a Krist je život vjernika!*¹¹⁰

Na Krista, kao na središte, smjeraju sve stranice jednoga i drugoga Zavjeta. Stoga Jeronim, tumačeći riječi

¹⁰⁷ Hieronymus, *In Agg.*, 2,1-10 (PL 25,1404).

¹⁰⁸ Hieronymus, *In Matt.*, Prol (PL 26,17).

¹⁰⁹ Hieronymus, *In Isa.* (PL 24,17), Prol.; usp. *Tract. de Ps. 77* (Breviarium in Psalmos, PL 26,1044-1054).

¹¹⁰ Hieronymus, *Epist. ad Paulam*, 30,7 (CSEL 54,246).

Otkrivenja o rijeci i drvetu života, između ostalog navodi i ovo:

Jedna jedina rijeka izvire ispod prijestolja Božjega, a to je milost Duha Svetoga i ta se milost Duha svetoga krije u Svetome pismu, tj. u rijeci svih knjiga. A ta pak rijeka ima dvije obale, Stari i Novi zavjet, a na svakoj je obali zasađeno drvo – Krist Gospodin.¹¹¹

Ne treba se dakle čuditi ako je Jeronim u svojim pobožnim razmatranjima naučio primijeniti na Krista sve ono što čitamo u svetim knjigama:

Što se mene tiče, kada čitam evanđelje te se tu namjerim na svjedočanstva iz Mojsijeva zakona i Proroka, u svemu tome promatram jednoga Krista. Tako sam gledao Mojsija, tako sam gledao Proroke te sam razumio da govore o Kristu. Pa kada jednom dotaknem sjaj Kristov i kada ga ugledam kao najsjajnije svjetlo jasnoga sunca, neću više moći gledati svjetla od svjetiljke. Zar svjetiljka gori u usred sunčana dana? Kakva korist ako je upališ? Kada sunce zasja svjetlo od svjetiljke iščezava. Tako i u Kristovoj nazočnosti iščezavaju Zakon i Proroci. Ovim ne diram u Zakon i Proroke, naprotiv, hvalim ih jer navješćuju Krista. Ali tako čitam Zakon i Proroke da se ne zaustavljam kod Zakona i kod Proroka, nego da preko Zakona i Proroka doprem do Krista.¹¹²

¹¹¹ Hieronymus, *Tract. de Ps.* 1 (Liber de Expositione Psalmorum, PL 26,1282).

¹¹² Hieronymus, *Tract. in Marc.*, 9,1-7 (PL 30,636-637).

Tako ga kod nastojanja da svuda traži Krista gledamo gdje se po tumačenju Svetoga pisma izvrsnim načinom uzdiže do ljubavi i spoznaje Gospodina našega Isusa Krista i tu nalazi predragocjeni evanđeoski biser. Kaže:

*Samo je jedan predragocjeni biser, a to je spoznaja Spasitelja našega Isusa Krista, tj. tajna muke njegove i tajna njegova uskrsnuća.*¹¹³

Cjelovita ljubav prema Kristu

Pošto je cio bio obasjan svjetlom i ljubavlju Isusa Krista, Jeronim je postao siromašan i ponizan s Kristom. Udaljio se je od svih zemaljskih briga kako bi slobodna srca pronašao Krista. Dao je se voditi duhom Kristovim kako bi živo s njime kao u najužoj zajednici. Ogledao se je u Kristovu trpljenju kako bi njegov otisak oslikao u sebi. Tako mu ništa na srcu nije bilo osim da trpi s Kristom i za Krista.

Kada je poslije smrti pape Damaza povodom strašnih nepravdi i progonstava opakih ljudi ostavljao Rim¹¹⁴ te se već imao ukrcati u lađu, potresen svime napisao je:

¹¹³ Hieronymus, *In Matt.*, 13,45 (PL 26,96).

¹¹⁴ Nakon što je Jeronim došao u Rim (382.) i postao tajnikom pape Damaza, preuzeo je i službu jedne vrste duhovnog vodstva asketskog ženskog kruga koji se okupljao u kući sv. Marcele. Riječ je o skupini rimskih aristokratkinja (udovica, žena i djevoja) koje su vodile jednu vrstu monaškog života. To sjeme monaškog života je posijao sv. Atanazije Veliki kad je boravio u Rimu (340.) tijekom svoga progona iz Aleksandrije boraveći u Marcelinoj obitelji. U tom krugu, osim Marcele, posebno se isticala sv. Paula sa svoje četiri kćeri (Blesila, Paulina, Rufina i Eustohija), zatim Albina i druge (o tome vidi: Christine Steininger, *Die ideale christliche Frau. Virgo-vidua.nupta.*

Neki kažu da sam zločinac, a neki da sam ogrezao u samoj zloći. To je zapravo ništa prema mojim grijesima. Ali ti ipak dobro radiš što prema savjesti svojoj držiš i zle za dobre... Zahvaljujem svojemu Bogu što sam zavrijedio da me svijet zamrzi. More tjeskobe sam pretrpio vojujući pod zastavom križa. Ozloglasili su me klevetanjem svojim. Osudili su me na temelju izmišljenog zločina. Ipak znam da se po dobru i zlu glasu dolazi u kraljevstvo nebesko.¹¹⁵

Na sličan način i djevicu Eustohiju potiče na junačko podnošenje dugotrajnih trpljenja za Krista:

Eine Studie zum Bild der idealne christlichen Frau bei Hieronymus und Pelagius (München: EOS Verlag, 1997.). Nakon Damazove smrti, premda su mnogi mislili da će ga naslijediti sam Jeronim (vidi Hieronymus, Epistula ad Asellam, 45,3: "Omnium paene iudicio dignus summo Sacerdotio decernebar. Beatae memoriae Damasus, meus sermo erat." CSEL 54,325), izabran je papa Siricije i Jeronim se osjetio bez zaštitnika. Međutim, kod rimske aristokracije Jeronim nikada nije ni bio prihvaćen jer je znao često kritizirati laksnost rimskih kršćana, bilo svećenika bilo laika. Dakle, najvjerojatnije da bi se "osvetili" Jeronimu te zbog ljubomore na njegov rad sa svetim ženama, optužili su ga da je svojim poticanjem na askezu uzrokovao smrt Blesile, jedne od kćeri sv. Paule, koja je umrla kao dvadesetogodišnjakinja. Zato se aristokracija pobunila protiv njega govoreći da je Blesila umrla njegovom krivnjom. U Predgovoru prijevodu knjige Didima Aleksandrinca "O Duhu Svetom" (PL 23,102-103) Jeronim je napisao da ga je tužio "senat farizeja" (Phariseorum conclamavit Senatus). Najvjerojatnije je zbog toga ogorčen na kršćane Rima i napustio zauvijek Rim, nazvavši ga „Babilonom i Egiptom“, aludirajući na ta dva starozavjetna mjesta u kojima je Izabrani narod bio robom (vidi: Andrew Cain, *The Letters of Jerome*, Oxford, Oxford University Press, 2009., 102-104.).

¹¹⁵ Hieronymus, *Epist. ad Asellam*, 45,1,6 (CSEL 45,323-324).

Velika je muka, ali je velika i nagrada: biti ono što su mučenici, što su apostoli, što je Krist... Teško je to razumjeti onima koji ne ljube Krista. Komu god je sva raskoš ovoga svijeta truli izmet i komu je sve ovo pod suncem samo ispraznost kako bi zadobio Krista i tko god je umro s Gospodinom svojim i razapeo tijelo svoje s manama i požudama kako bi uskrsnuo s njime, taj će slobodno uskliknuti: Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove?¹¹⁶

Jeronim je, dakle, iz čitanja svetih knjiga ubrao preobilne plodove. Otuda mu je stalno iznova sijevalo nutarnje svjetlo što ga je primicalo sve većoj spoznaji veličanstvene Kristove ljubavi. Otuda je i crpio duh molitve o kojemu je spleo divotno riječi. Otuda je stekao nepobitno povjerenje u Krista i u njemu uživao. Zahvaljujući tom povjerenju hodio je makadamom križa, štoviše trčao je po njemu kako bi postigao nagradu, tj. palmu pobjede.

Ljubav prema Euharistiji

Jeronimov odnos prema euharistiji okarakteriziran je s velikim žarom ljubavi:

Nitko nije bogatiji od onoga koji u košarici od vrbova pruća nosi tijelo Gospodinovo i krv njegovu u glinenoj čaši.¹¹⁷

¹¹⁶ Hieronymus, *Epist. ad Eustochium*, 22,38-39 (CSEL 54,204-205).

¹¹⁷ Hieronymus, *Epist. ad Rusticum*, 125,20,4 (CSEL 56,141).

Ljubav prema Djevici Bogorodici i svetim mjestima

Sličnim je načinom Jeronim štovao i nježno ljubio Bogorodicu i svom snagom branio vjekovito njezino djevičanstvo. Istu je Majku Božju predstavljao Kristovim djevama, tj. zaručnicama kao najplemenitiji ideal svih krjeposti u koji se trebaju ugledati.¹¹⁸

Stoga se nitko neće čuditi što su ona palestinska mjesta koja su posvetili naš Otkupitelj i presveta njegova Majka tako silno sebi mamila sv. Jeronima i uza se ga vezala. Njegove osjećaje u tome pogledu možemo razabrati iz riječi što su ih njegove učenice Paula i Eustohija iz Betlehema napisale Marcelli:

Kojim bi ti riječima, kojim jezikom mogla opisati Spasiteljevu špilju? A tek one jasle u kojima je ležalo ucviljeno djetešce? Sve to treba častiti više mukom negoli slabim ljudskim govorom... Zar će, dakle, doći onaj dan kada će nam slobodno biti ući u Spasiteljevu špiljicu, zar dolazi vrijeme kada ćemo sa sestrama svojim i Majkom njegovom moći plakati na njegovu grobu i potom poljubiti drvo križa i konačno na Maslinskoj gori uzdići se željom srca zajedno s Gospodinom koji uzlazi?¹¹⁹

Sjećajući se tih svetih uspomena, Jeronim je daleko od Rima tjelesno sprovodio težak život, ali su mu ga duševne blagodati tako zasladile da je klicao:

¹¹⁸ Hieronymus, *Epist. ad Eustochium*, 22,38,3 (CSEL 54,203).

¹¹⁹ Hieronymus, *Epist. Paula et Eustochium ad Marcellam*, 46,11,13 (CSEL 54,341,343).

*Dao Bog kada bi Rim imao ono što ima
Betlehem koji je veličinom neznatan naspram
njega.*¹²⁰

Ta se želja svetoga muža, doduše drugačije negoli je on to mislio, i ostvarila. A mi i svi rimski građani s nama imamo zašto bismo se tomu veselili. Smrtne ostatke velikog nam naučitelja Jeronima sahranjene u spilji u kojoj je tako dugo obitavao, a kojom se svojim posjedom nekoć dičio Davidov grad, danas ima presretni Rim gdje su, uz same ostatke Gospodinovih jasala, pohranjeni u velikoj bazilici Bogorodice Marije.

IX. Jeronim i posthumno govori i poučava

Danas, istina, šuti onaj glas čiju je jeku nekoć mogao čuti sav katolički svijet. Međutim, po svojim spisima, poput luči Božje, Jeronim i dalje gori i sja po cijelome svijetu.¹²¹

Što Jeronim govori?

Jeronim i sada govori na sav glas:

- Govori o izvrsnosti, cjelovitosti i povijesnoj istinitosti Svetoga pisma.
- Govori o plodovima koji sazrijevaju iz čitanja i razmatranja Svetoga pisma.
- Govori kako se sva djeca Crkve imaju vratiti životu dostojnu kršćanskoga imena.
- Govori kako se Crkva treba čuvati od krivovjerne pokvarenosti.

¹²⁰ Hieronymus, *Epist. ad Furiam*, 54,13,6 (CSEL 54,481).

¹²¹ Cassian, *De Incarn.*, 7,26 (CSEL 17,384).

- Govori kako Petrova Stolica, po sinovskoj odanosti i nastojanju Talijana kod kojih ju je Bog postavio, treba uživati onu čast i slobodu koja nudi dostojanstvo i slobodno vršenje apostolske službe.
- Govori kako se oni kršćanski narodi koji su se nesrećom odmetnuli od svete Matere Crkve imaju opet uteći k njoj u kojoj je sva nada vječnoga spasenja.

Dao Bog da se ovome posljednjem odazovu osobito Istočne Crkve koje su već odviše dugo vremena neprijateljski raspoložene prema Petrovoj Stolici. Dok je, naime, Jeronim živio u istočnim krajevima slušajući predavanja Grgura Nazijanskoga i Didima Aleksandrijskoga sveo je nauku istočnjaka na ovu klasičnu formulu:

*Tko nije u Kristovoj lađi, poginut će u valovima potopa.*¹²²

Valovi toga potopa, ako ih Bog ne odvrati, zar danas ne prijete propašću svim ljudskim uredbama? Ta što se neće srušiti ako Boga ne prizna za začetnika i održitelja? Kako svijet neće propasti ako raskrsti s Kristom koji mu daje život?

Krist vraća svjetski mir

Ali onaj koji je nekoć na zajedničku molbu učenika utišao nemirno more, može i danas poremećenome ljudskome društvu vratiti dragocjeni dar mira.

Pomogao Jeronim Crkvi Božjoj, koju je toliko ljubio i junački branio od svakojakih protivština, i isprosiio zagovorom svojim da se razdori riješe po želji Isusa Krista i da bude *jedan ovčinjak i jedan pastir!*

¹²² Hieronymus, *Epist ad Damasum*, 15,2,1 (CSEL 54,64).

Želja Crkve i blagoslov

Iznesite ovo, časna braćo, što prije pred svoj kler i svoj puk. Ove smo vam upute priopćili prigodom petnaest stoljetne smrti Velikoga Naučitelja. Svrha im je da se vjernici točno povedu za načelima propisanim u enciklici *Providonosni Bog* i u ovoj *Duh Utješitelj* i da, pod vodstvom i okriljem svetoga Jeronima, vjerno zadrže i brane katoličku nauku o božanskome nadahnuću Svetoga pisma.

Izričemo veliku želju, a to je da se sva djeca Crkve prožmu i okrijepe ukusima svetih knjiga i nauče savršenu znanost Isus Krista. Kao zalog ove naše želje i kao znak naše očinske dobrohotnosti vama, časna braćo kao i svemu kleru i puku koji vam je povjeren, preljubazno u Gospodinu podjeljujemo apostolski blagoslov.

Dano u Rimu kod sv. Petra, 15. rujna godine 1920., sedme našega pontifikata.

BENEDIKT XV.

SKRAĆENICE

CCL – Corpus Christianorum. Series Latina, Turnhout-Paris, 1953. ss

CSEL – Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien, 1860. ss

NDPAC – Angelo DI BERARDINO (ur.), *Nuovo dizionario patristico e di antichità* (Genova-Milano: Marietti 1820, 2006.).

PL – Patrologiae Cursus completus. Series Latina, Migne (ur.), Paris, 1841. ss

SADRŽAJ

Predgovor.....	1
Poruka Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine za <i>Godinu Božje Riječi</i>	4
Apostolsko pismo <i>Scripturae sacrae affectus</i> Svetog Oca Franje o 1600. godišnjici smrti svetoga Jeronima, 30. rujna 2020.	8
Sveti Jeronim, tumač Božje riječi, asketa i duhovni vođa. Kateheza pape Benedikta XVI. na općoj audijenciji u srijedu 7. studenog 2007.	32
Sveti Jeronim kao učitelj života. Kateheza pape Benedikta XVI. na općoj audijenciji 14. studenog 2007.....	36
Duh Utješitelj (<i>Spiritus Paraclitus</i>). Enciklika pape Benedikta XV. o sv. Jeronimu, 15. rujna 1920.	41